శృంగారకరుణాద్యన్య రౌద్రరస ప్రాధాన్యంబైన

మిత్రవిందాపరిణయనాటకము.

ఇది

గుంటూరు జిల్లా పల్నాడుతాలూకా మాచర్లగ్రామనివాసుండును

సంగీత సాహిత్యవిద్యా విశారదుండునగు

బ్రహ్మశ్రీ సూరపరాజు వేంకటరమణకవిచే

రచియింపఁబడి

శ్రీకేశ్య సూర్యనారాయణశాస్త్రిచే

పరిశోధింపఁబడి

నల్లగొండజిల్లా భువనగిరితాలూకాలోచేరిన చౌల్లేరుపుర దేశపాండ్యామక్తేదారు

భారద్వాజసగోత్రోద్భవులైన వ పటువారి యధికారములను పొందిన

మహారాజరాజశ్రీ

వాదేపల్లి లక్ష్మీనరసింహారావుగారికి

కృతి యియ్యఁబడి

ఏలూరు

మంజువాణీముద్రాక్షరశాలయందు

ఈనాటకములో వచ్చెడు స్త్రీపురుషపాత్రలు.

స్త్రీపాత్రలు.

1 నటి.
2 వేశ్యాస్త్రీ-శృంగారవతి.
3 మిత్రవింద-కథానాయిక.
4 గీర్వాణి-మిత్రవింద చెలికత్తె.
5 మదనమాల-డిటో.

పురుషపాత్రలు.

1 నటుడు.
2 విందరాజు (మిత్రవింద) పెద్దన్న.
3 విందరాజు-భటుడు.
4 విందరాజు-మంత్రి (వర్మసచివుడు)
5 దుర్యోధనభటుడు (చండప్రతాపుడు)
6 ఆకాశవాణి (విష్కంభము)
7 అనువిందుడు (విందరాజుతమ్ముడు)
8 నారదుడు (దేవలోముని)
9 కృష్ణమూర్తి.
10 బలరాముడు (కృష్ణమూర్తి అన్న)
11 సాత్యకి (కృష్ణమూర్తితమ్ముడు)
12 కృతవర్మ (కృష్ణమూర్తి స్నేహితుడు)
13 దుర్యోధనుడు (రాజరాజు)
14 దుశ్శాసనుడు (దుర్యోధనుని తమ్ముడు)
15 లక్ష్మణుడు (దుశ్శాసనునికొడుకు)
16 కర్ణుడు (దుర్యోధనుని ప్రాణమిత్రుడు)
17 మాళవరాజు
18 కోసలరాజు
19 కాశీరాజు
20 సాల్వరాజు
} వీరు దుర్యోధనపక్షమువారు.
21 కేకయరాజు
22 సృంజయరాజు
23 కర్ణాటరాజు
24 మత్స్యరాజు
} వీరు కృష్ణుని పక్షమువారు.
25 వ్యాసమహర్షి.

మిత్రవిందాపరిణయ నాటకము.

కథాసంగ్రహము.

ప్రథమాంకము.

రం. (1) నటీసూత్రధారులసంభాషణము. శరదృతువర్ణనము.

(2) అవంతిదేశాధీశ్వరుండగు విందరాజుకొలువు. రాజునకుమంత్రికిసంభాషణ- వారాంగనాప్రవేశము శృంగారరసప్రధానము. దుర్యోధనచక్రవర్తి భటుండు విందరాజుసభకువచ్చుట రౌద్రరసప్రధానము.

ద్వితీయాంకము.

రం (1) విందుడు అనువిందుడు నర్మసచివుండు ఆకాశవాణివాక్యము, ఆశ్చర్యరసము. విందానువిందుల సంభాషణము రౌద్రరసము. నారద సమాగమము నారదవిందానువిందుల సంభాషణము, శౌండీరసము.

రం (2) విచిత్రసౌధమునందు దోమతెర మంచమునందు నిద్రించు మిత్రవిందా స్వప్న సంభాషణము, ఇది దైన్యరసప్రధానము మిత్రవిందకు చెలికత్తెలకు సంభాషణము మహాశ్చర్యరసము.

తృతీయాంకము.

రం (1) సఖీపరివృతయగు మిత్రవిందకడకు నారదుండుప్రవేశించుట. నారదమిత్రవిందల సంభాషణము. నారదుండు కృష్ణమూర్తి శృంగార మహిమాది వర్ణనలు మిత్రవిందతో చెప్పుట. మిత్రవిందకృష్ణునిపయి మోహాక్రాంతచిత్తయగుట.

(2) మిత్రవింద కృష్ణమోహంబున చెలికత్తెలతో మాట్లాడుట. మిత్రవిందకు మనసునందు చతురంగబలయుక్తుండై తనకెదుటనిలచియున్నట్లుతోచుట. మిత్రవిందసఖులంబుగా కందర్పుని భూషణ దూషణ తిరస్కారంబు లొనర్చుట. మిత్రవింద మదనవేదనచే మూర్ఛిల్లుట. చెలికత్తెలు శైత్యోపచారంబులచే మిత్రవిందను మూర్ఛదేర్చుట. కరుణారసప్రధానము. మిత్రవింద కృష్ణునిస్మరించి విరహపడుట దైన్యరసము. చెలికత్తెలు మిత్రవిందను శృంగారవనమును పోవుదమని ప్రేరేపించుట ఆశ్చర్యరసము.

(3) మిత్రవింద చెలికత్తెలతో శృంగారవనంబు జొచ్చి వనమును వర్ణించుట శృంగారరసము. చెలికత్తెలు దోహదము సల్పుమని మిత్రవిందను కోరిన ఆమె యట్లొనరించుట శృంగారరసము.

(4) సూర్యాస్తమయాదివర్ణనము, మిత్రవింద చంద్రోదయవర్ణనచేసి పిమ్మటతదీయ కిరణసంతాపంబునకు నోర్వలేక దూషణ తిరస్కారంబులు చేయుట, భయానకరసప్రధానము.

చతుర్థాంకము.

రం (1) మిత్రవిందాస్వయంవరప్రారంభమునకు విందానువిందులు మంత్రినాలోచించుట. గర్గముని సమాగమము. గర్గముని విందానువిందులతో సంభాషించుట, ఇది హాస్యరస ప్రధానము.

(2) మిత్రవింద కృష్ణునింగూర్చి పరితాపించుట దైన్యరసము. మదనమాల కీరవాణి యను చెలికత్తెలకు మిత్రవిందకు సంవాదము. శృంగారరసము. మిత్రవిందతన పటంబుతో కీరవాణియను చెలికత్తెను కృష్ణమూర్తిదగ్గరకు పంపుట.

(3) శ్రీకృష్ణుని కోర్టు. శ్రీకృష్ణునకు మంత్రికి సంవాదము. శ్రీకృష్ణుండు మంత్రితో తనకు దక్షిణవామ భుజనేత్రంబులదురుచుండెనని చెప్పుట. దానికి మంత్రిసదుత్తరంబిచ్చుట, హాశ్చర్యరసము.

4 కృష్ణునికడకు కీరవాణియను మిత్రవిందదాసి ప్రవేశించుట. కీరవాణికిని కృష్ణునకును సంభాషణము. కీరవాణి మిత్రవిందపటంబు కృష్ణునకుచూపించి మిత్రవిందసోయగంబు మిక్కిలిచెప్పుటశృంగారరసము. కృష్ణుండుసంతోషించి స్వయంవరమునకువచ్చెదనని కీరవాణితోచెప్పుట, కరుణారస ప్రాధాన్యము.

పంచమాంకము.

రం (1) శ్రీకృష్ణుని పటంబుతో కీరవాణి మిత్రవిందకడకువచ్చి పటంబుచూపుట. పటంబుజూచి మిత్రవింద కృష్ణుని వర్ణించుట.

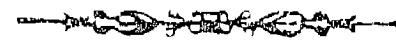
(2) అవంతీనగరము. కృష్ణ సాత్యకి దుర్యోధన ప్రభృతిరాజులు గొప్ప ఉద్దాలమేడ మిత్రవిందను శృంగరించి చెలులుసభామధ్యంబుననిల్పుట. ఆసమయంబునందు కృష్ణమూర్తి మోహంబునొంది మిత్రవిందనువర్ణించుట శృంగారరసము మిత్రవింద సఖులనుచూచి సభాసదులనామంబులు చెప్పుమని చెలులనడుగుట. చెలికత్తెలు దుర్యోధన కృష్ణ ప్రభృతినృపశేఖరుల పేరువేరుచూపించుట. దుశ్శాసనపుత్రుండగు లక్ష్మణకుమారుండు మిత్రవిందనుపట్టబోవుట. మిత్రవిందలక్ష్మణకుమారుల సంవాదము. మిత్రవిందలక్ష్మణుని తృణీకరించి మాట్లాడుటరౌద్రదైన్యరసములు. ఆసమయంబున లక్ష్మణానమీద దుశ్శాసన కృపవర్మ కర్ణ సాత్యకి ప్రముఖులకు యుద్ధంబుజరుగుట మహారౌద్రరసము. వ్యాసమహర్షిప్రవేశము. వ్యాసుండు కృష్ణమూర్తిని వర్ణించి మిత్రవిందకు కృష్ణుండేవరుండగునని అందరికిచెప్పుట, శాంతరసము. మిత్రవిందకృష్ణునివరించి పుష్పమాలకంఠమునందు వేయుట శృంగారరసము.

(3) మిత్రవిందావివాహము. విందానువిందులు కృష్ణునివేడి యనేక కట్నంబులతో మిత్రవిందాసహితముగ సాగదోలుట.

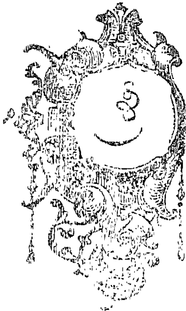

శ్రీచెన్నకేశవసహాయము.

మిత్రవిందా పరిణయనాటకము.

నాంది.

రాజద్ధరణీతనూజముఖరాజీవంబు స్వాస్యాబ్జని
ర్వ్యాజ స్వాంకగొసంగ నేత్రరవినిర్వ్యాజైనొప్పగా జాపిత
న్నారిస్రంజిలజేసి కూరిమెదజెందద్వేయు చోల్లేర స్త్రీ
తారామప్రభుఁడేలుఁగావుత మహోద్యత్కీర్తి
మమ్మెప్పుడున్.

సీతా స్తవము.

చ. నుతగుణపూత హేమమణిసూతనరూపసమేత సర్వస
మ్మతమతభూత దుర్భవసమూజపయోనిధిపోత స్వర్గపదా
శ్రితజనమాత నిర్జితవిశిష్టబలిష్టకిరాత యిందిరా
ప్రతినిధిజాత సీత సుకృపన్మనుబ్రోవుత నెల్లభంగులన్. 2

(నాద్యంతంబున సూత్రధారుండు రంగస్థలంబుఁజొచ్చి పు)
ష్పాంజలియొనర్చి నవ్వుమొగంబుతో)

సూ—సీ. పరమవిద్యాపరంపర బృహస్పతి బోలి,
కీర్తము మించెడు భూమిఖవరులార!
పృథుతరశౌర్య సంపద నర్జుని గేలి,
వసుధ నేలెడి రాజవర్యులార!
యతులిత భూరి భాగ్యత గుచేలుని మించి,
పొలుపు గాంచెడు వైశ్యపుత్రులార!
భూరిధాన్యవిభూతి గౌరీశ్వరునిసల్పి,
ప్రీతి దేలెడు పాదజాతులార!

గీ. తేవ మీఱంగ నేను పండితుడ కాను
కవిని గాన లసద్గానఘనుడగాను
కాకపోయిన నొక నాటకంబు నాడ
బూనినాడను కరుణించి బ్రోవుమయ్య. 3

(అనియంతకంతకు డెందంబునానందంబు చిందులుతొక్క) ఎందుకుసందియంబు? నేనాడదొడఁగొన్న నాటకంబువిఘ్నంబుగాకుండ నటుల రక్షించుగలవాడా చొల్లేరుసౌధాగ్రసంచారుడగు సీతారామచంద్రుడే కలండొక్కమాట వేడుకొనియెద(నని)

1. బేహాగ్—ఆదితాళము.

వందనమిహ శౌరి హరి హరి మందరధరధారి।
నతజనచందనశంకరవందనహామక బృందాధ్వవిహారి॥ వం॥
నవతులసీమాలా।గోకుల। భవనహేమచేలా।
గాధిజసవనావన సత్యవిజీవనదుర్భవవారిధికోలా॥ వం॥
సారసదళనేత్రా వార్షిక నీరదనిభగాత్ర పాలితా।
నారదశారద నీదరపాండురభూరియశశ్చిత్ర॥ వం॥
స్ఫారయద్గుణరంహ తాడేపలి లక్ష్మీనృసింహాఖ్య।
రాయార్చితచొల్లేరుపురీనిలయా యతరఘుసింహా॥ వం॥

(అని కొంతసేపూరకుండి ప్రతిశిరవంకజూచి శిరఃకంపం బొనర్చి బిగ్గరగా) ఓసి! ప్రేయసీ! నీయొడలసింగారంబు కడచేసికొని వడివడిగా నియ్యెడకురమ్ము, వచ్చుచో తేనెలూరుగానంబుతో వీనయానునిబాడుకొమ్ము ఏడనీగానసాహిత్య విద్యాకౌశలంబు చెవులారవినియెద.

నటి—(మంతనంబున సంతసింపుచు హాసన్ముఖయై)

2. శుద్ధకాంభోజి—రూపకం.

రాధికాలోలా। సురనాథపాలచేలజితకర్బుర॥ రా॥
మోదంబుననినునమ్మితిరారా। దయ। లేదనాపై నందకుమారా।

యరి! సాధనమధుసూదననేనీదరిజేరితినీ మృదుపాదంబులు నాయకా దలకాదనకను మోపరహరి॥ రా॥

నీవేదారవనినమ్మితిశౌరి! గారీ! వరపూజితమురవైరి! సద్భావముతోననన్నీడకబ్రోవుముకమలా వరశరధి! వలయిలసదనాకవిజీవన నతపావనహరి॥ రా॥

దాసజనులబ్రోచెదవటనీవునే, దోసిలిడితియదికన్గొనలేవు, వన! వానంబున నపకారముచేసిన కాకాసురుపై రోసంబున నిశితాస్త్రములేసిపిదప రక్షించిన॥ రా॥

వాసిగధరచొల్లేరుపురమున! నీవాసముగదజూడగ సతతము న! లక్ష్మీసఖతాడేపల్లి లక్ష్మీనరసింహాభిధరాడ్భానుర హృత్పద్మస్థితకేసరిబలభరాసురహిత॥ రాధి॥

పరివర్జితమన్మనోగతిఖేదా! నాథా! భవత్పదంబులకు నమస్కరించుచున్నదాన.

సూ—పరివర్జితచే—నటీ! నటీ! చిరంజీవివై వర్ధిల్లుము. (అనియేమో యాలోచించి) కాంతా! యీవచ్చినమహాజనపుంగవులిచ్చలోమెచ్చునట్లుకొంతహిందూస్తానితో భాషింపుము)

నటి—చిత్తమాలాగేమాట్లాడెద

3. హిందూస్తాని—టప్పాజుల్వ

అప్నేకిస్వామిస్తేము శ్శుతలబ్ కియాహై। హాజరీమఙ్జీస్కేదిల్కిఅరజుకహో॥ అప్నే॥ బందానవాజ్ యిస్గరిబ్కిమారుజానునోపుందొంతరీకామేరాగానాసునేహైవునో॥ అప్నే॥ అజ్యేక్నాటక్కిలియేఆప్కేయిజ్హాద్హై। తేజుసెఖేల్కేకమన్తామేరేదిల్పెహై॥ హర్ వఖ్తులక్ష్మీనారసింహా రాయునాంసఖి పరవర్ధిగార్కొచ్లేటిసీతాపతిజేగానుఖీ, అప్నే॥

అజీఖావిన్ద్ అఫ్మేరెలియ్యే యాదుపర్మాయతగ్ పిడిల్హెహమ్నీ వీణాగానవినోద్మేముఝమన్నాఆనందుపాయిధి అయిసేహాలత్మేఃఆప్కేహుకుంతామీల్కర్నాపడా అయిందాక్యా యిష్హాదుయిన్

జిగేపర్ బెంచి కుర్చి పర్నీచర్ రోష్నీ మా జూద్ హై । క్యావ ఝూఅహెలెమజ్లీసీత ప్రిషావురీ కెంకర్హూ వాహై మూలుంకర్నా చహాతీహుం (అనువాక్యంబులుకర్ణానందంబులుసేయుచిగ్గరగా.)

సూ—కస్తూరిగంధి నిప్పు డొప్పుగాపలికెడు పలుకులకు నాడెందబానందంబొందియున్నయది. మనమీరాత్రియొక్క యపూర్వనాటకంబు ప్రదర్శించెదమని యీసుహాజనపుంగవు లరుదెంచి యున్నవారలు. వారలకంపుసొంపుకన్పింపసేయు తెరంగునీసొమ్మ్కని నమ్మియున్నవాడ కొమ్మా! బంగరుబొమ్మా!

ఉ. ఇయ్యెడ సత్కవీశ్వరు లహీన యశస్కులైన పండితు
ల్నెయ్యపులర్చ్చ గాయకులశ్రేష్ఠులు వచ్చిరి పేశలోక్తుల
న్నియ్యని మాటలున్మగులశ్రేటగు నర్థముగల్గు నాటకం 4
బియ్యెడ లన్పరిదర్శనమక్రీయగతి న్యాస సేయు సుందరీ!

బోటి! నేటిరేయి నాడిననాటకమే పూటపూట నోటులేక చూచుటకీ యెల్లర యుల్లంబులు పల్లవించునట్లు సేయుము. నీజాణతనంబును నీయొద్ద విద్దెగరచినవారల బుద్ధికౌశలంబు లే గనుంగొనియెద.

నటి—పండితకుమారా మీరాజ్ఞాపించిన నాటకంబెయ్యదియో తెలియదయ్యె తెలిపినదియే ప్రదర్శింపించెద.

సూ—(అనిన గొంతసేపూరకుండి ప్రకాశముగా)

సీ. శ్రీమద్భువనగిరిశ్రీమస్థసూతన
లేఖకాపురము చొక్లేరు పురము
శబ్దశాస్త్రాదిశాస్త్రజ్ఞాన విద్వత్కు
మారభాసురము చొక్లేరు పురము
లాలిత నవరసాలంకార విత్కవి
వారబంధురము చొక్లేరు పురము
నిత్యసంగీత సాహిత్య విద్యారంభ
కారణాదరము చొక్లేరు పురము

గీ. యిట్టిపురమున కాపురంబలరు వారు
తెలివి వైదిక లౌకికము లెఱుగు వారు
యమిత ధనధాన్య సంపద లలరు వారు
పశువులు కలవారు శ్రీతాడేపల్లివారు. 5

శా. ఆతాడేపలి వంశవార్ధి శశియై సూనంద సంధాయియై
ఖ్యాతిం జెందెను వెంకటాచలము విద్య న్రెండవ బ్రహ్మయై
పాతివ్రత్యమునం దరుంధతి యనన్ బాటిల్లు బాపమ్మతో
జేతోజాతుని కేళిఁగూడి గనియెన్ జెన్నొప్పు దాసాహ్వయున్. 6

సీ. ఆమంత్రిశేఖ రుండలరి వ్రాసిన వ్రాత
లాణి ముత్యంబులఁ గేలి సేయు
ఆసుమానోత్తముం డలతి బన్నిన యుక్తి
యోగంధరు నైన నలతపెట్టు
ఆప్రధానాగ్రణి యధికార మొనరించు
నేకుపింద్రుని నైన నెదూరముంచు
ఆ నియోగి యొనర్చు దీనపోషణ లెల్ల
శ్రీవిష్ణునైన ననుచిత్ర మొసగు
గీ. నాయనయొనర్చు స్నాన సంధ్యాది విధులు
బ్రహ్మకైనను మదితృప్తి పఱచు చుండు
నా సుగుణశాలి యెఱుగు విద్యాబలంబు
దేవతాచార్యు నయిన నధికరించు. 7

సీ. ఎలమి విప్రుల కన్నమింటిలో బెట్టినా
నెలకైన నాకలి కలుగబోదు
పూని వేడుకతోడ దానం బొసంగినా
యెవ్వారి యాచింపరేటి దాక
యిచ్చెద ననుచు వ్రాయించినా నదిశిలా
క్షర శాసనంబయి జరుగు చుండు

కానిమ్మనుచు శిరఃకంపంబు చేసినా
నదిమనో భల్లమై మెదలు చుండు
గీ. కన్ను లాగి విప్పి చూచెనా కరిన శత్రు
జాలమయినను బింకము లారి యుండు
రట్టి దాసయ్య మంత్రికిఁ దైన జార
తీయుగంబున గలరె మహీస్థలమున. 8

శా. తీయనాటిని ముదంబు సజ్జనులు మహత్త్వైదారు వా దేశ పాం
డ్యాయుంచు న్నలకర్ణి యుంచును పెనకేస్పర్ధో ముకధ్ధంబుటం
చాయావేళల సెన్నుచుండగ హితంబై దోపనుద్యోగమం 9
దేయాక్షేపణ జెందనీక మెలగెహ్నెచ్చైన సత్యంబునన్.
ఉ. తండ్రి తరంబుకంటె ఘనధార్మికుడై ఘనకీర్తి దిక్కుల
న్నిండ్రిలవైరి భంజన రతిన్దన కెవ్వడు సాటిలేక పె
క్కండ్రధరాసురోత్తములకు కాంచన రౌప్యముఖాదిదానము
లుండ్రిలకిచ్చి బ్రోచె రతిరీవిడు డాయన సెన్నశక్యమే. 10
క. సమ్మతితోడుత మహాల
క్ష్మమ్మ వధూమణిని సత్యశౌచస్థితిధా
మమ్మయితను వెంకటల
క్ష్మమ్మాదులబెండ్లియాడెసతిసుందరులన్. 11

ఉ. ఆమహలక్ష్మమాంబ పతియందతిభక్తి జెలంగ సీతము
నామునిగొల్చురీతి నిరంబలరార పతిన్భజించుచు
నోమలగాత్రియై యువతికోటి నుతింప జరించె సద్గుణ
స్తోమము శౌచశీలములు సొంపు నిలుంపులు చూచి మెచ్చగా. 12
సీ. అత్యంత పతిభక్తి ననసూయ యనవచ్చు
శుచినరుంధతి కీడుసేయన్న వచ్చు
వితతక్షమకు చంద్రమతియని యనవచ్చు
చెల్వమందున రతి జెప్పవచ్చు

చిరధనంబునను లక్ష్మికి సాటియనవచ్చు
భోగమందున శచికిఁబోల్పవచ్చు
వాక్సామ్య వృత్తినిఁ వాణియనఁగ వచ్చు
గురుకాంతి గౌరితోఁగూర్పవచ్చు

గీ. ననఁగ షడ్గుణ యుక్తయై యతిథి జనుల
కన్నపానాదు లొసఁగుచుఁ నలరుచుండు
కుంతలాకార రోలంబకగుణ కదంబ
లాలితనితంబ శ్రీమహాలక్ష్మమాంబ. 13

క. కరకీర్తి యాసఖీమణి
గరమరుదుగ గూడికొంచెఁ గతినారిచమూ
నరసింహునివరలక్ష్మి
నరసింహరాయ సుకవినాయక గేయుఁ. 14

శా. ఆ లక్ష్మి నరసింహరాయు డొగి శౌకల్యంబందె చౌష్టవి
ద్యాలంబుండయి తంద్రిసేయఁబడు కార్యంబు ల్వెసన్దీర్పగా
నీలాజాలముగా కఛే హరులకున్నిత్యంబు దాఁబోవుచు
న్జాలెన్మెచ్చ నృపాలసద్వృషల భాఁస్వద్వితి మాట్లాడఁగన్. 15

సీ. పొలుపుగానే మంత్రిఁ భోజన సమయంబు
విప్ర సంకీర్ణమైఁ వెలయుచుండు
సరవితోనే గుణఁశాలి సద్ధామంబు
బంధు సంకీర్ణమైఁ బరగుచుండు
వేడ్కతోనే ధర్మఁ విధుని పర్యంకంబు
పుత్ర సంకీర్ణమైఁ పొల్చుచుండు
వరుసతోనే ధైర్యఁ వంతుని సద్బుద్ధి
ధర్మ సంకీర్ణమైఁ దనరుచుండు
గీ. నెలఁతనేమేటి ధనశాలిఁ లలి జెలంగ
ద్రవ్యసంకీర్ణమై మహాఁత్కలిక మించు

పఱగ నెవని హజారంబు◆వగలు ఱేయు
శూరసంకీర్ణమై జన◆స్తుతుల గాంచు. 16

సీ. తనకరపాళిస◆య్యాన ప్రకాశము జేసి
విబుధులకోరికె◆ల్వేడ్క దీర్చ
తనరాజ ధర్మము◆త్కలిక నిరూపించి
పరచక్రరాజికి◆భయము నూప
తనశీతలస్వభా◆వని యతిపై కొని
పాంథసందోహంబు◆పఱగ బెంప
తనపుష్కర విహార◆ధారాళపద్ధతి
చూపరవిందుకు◆చోద్యమొసగ

గీ. తనదుచెల్వంబు గురుపత్ని◆దవిలి మెచ్చ
తనభవమునకు జనకుడిం◆పెనసి బొంగ
రమ్యగతిలక్ష్మి నరసింహ◆రాయచంద్రు
డలరెసత్కవి నికర◆మయ్యారె యనగ. 17

మ. హరిభోగంబు ధనుంజయప్రభయు ధ◆ర్మాసూన సత్యంబు ధు
ర్భరనై ఉత్కృతి ధైర్యమున్వరుణ శుం◆భత్స్వార్య మాయంజనీ
వరపోత్రిద్యుత్బల మున్గుబేరధనము◆న్భర్గాభ సద్భూతియు
న్ధరలక్ష్మీ నరసింహరాయుడు గొనెన్దత్తత్కృపాపాత్రుడై.

సీ. తనతుపాకిగభీ◆ల్లను మోత వైరిక
ర్ణద్వారములు బధి◆రంబు జొన్ప
తనదానధారావి◆తానంబు పంకలై
బఱగి కాల్నడగాక◆బాఱుచుండ
తనయుక్తి వ్యాప్తికెం◆తయు నర్థమొగి చేసి
కానరేక భూపాలు◆లెనసి యడుగ
తనధైర్యమహిమకు◆మొన యివ్వకను భాను
లోగిలడాయి తొలంగి◆యూరకుండ

గీ. తనముఖాబ్జము గనుగొన్నఁ జెనటు లయిన
మాఁచిమాటల మించి మన్నించి ప్రోవ
క్షితిని చొల్లేటి నుండు లక్ష్మీనృసింహ
రాయనకు సాటియే మంత్రిరాజియెల్ల. 19

శా. పాలితమూర్తి తాఁ దేవలి లక్ష్మీనృసింహ నియోగికీర్తి గో
పాలికి కామపాలికి కపాలికి పాండుర వర్ణచంద్రికా
పాలికి సర్వభూతి మృగపాలికి వార్ధిపాలి కండ భూ
పాలికి హీరపాలి కవిపాలికి తాఁకుచులిచ్చు నిత్యముల్. 20

ఉ. ఆతఁడు బీరకాంతుల మహోన్నతుఁడు సంభవుఁడంత మంత్రికిన్
కూతురికుండిన ప్రభునికిన్ కూతురిగట్టుల తేని కూర్మియా
కూతురి బోలినట్లు సుమకోమలియై తగు శ్యామలాంబికా
శీతకరాస్య పెండ్లియు యొకోరి పతిమానసతి పెండ్లియా క్రియన్ 21

క. వారిద్దరలమి గాంచిరి
కోరికలలరార ముద్దుకాఁడు కొక్కరుని
స్మారాకారుని సుజనా
ధారుని మృత్యుంజయాభిధానుని గరిమన్ 22

సీ. కల్యాలచెలికానిఁ గాంచు సంద్రము మాడ్కి
సరిజయింతుని గన్న శచి తెఱఁగున
నలకూబరుని గన్న యలకాధిపతి రీతి
లలిని మారుని గన్న లక్ష్మి తేవ
శరజన్ము గాంచిన శంకరు చందాన
గజముఖు గాంచిన గౌరి భాతి
కరమొప్పు కృష్ణుని గాంచు నందుని పోల్కి
నమరేశ్వరుని గన్న యదితి లీల
గీ. యాంజనేయుని గాంచిన యనిలునివలె
సరవి రఘురాము గన్న కౌసల్య గతిని

పేర్మి నర చేతులలో నుంచి పెంచుకొనుచు
మురియుచు నుండిరి యా వధూవరులు వేడ్క. 23

క. పతి చిత్తమురసి మెదలుచు
పతియే దైవంబటంచు పతిగతియంచు
న్పతియే భూషణమనుచును
నతివేడుక నుండు శ్యామలాంబ పతికడన్. 24

క. మృత్యుంజయరాయుం డా
న్నత్యముగా చదువుకొనుచు నార్యశ్రేణి
న్నిత్యంబుగొల్చి వారల
సత్యాశీర్వచన లబ్ధి జరియించు ధరన్. 25

క. ప్రేమించిన యాచార్యుం
డై మది కమృతంబు చూపి యలరన్ లక్ష్మీ
రామబ్రహ్మము రెండవ
రామబ్రహ్మం బటంచు రహిఁ జెప్పదగున్. 26

ఏవంవిధగుణగణ భూషణుండై తాడేపల్లి లక్ష్మీనరసింహారాయాగ్రేసరుండొక్కనాడు.

సీ. ఆకెళ్ల సూర్యనారాయణ శాస్త్రి శా
స్త్రప్రసంగములు జరుపుచుండ
జ్ఞాతులై శ్రీరామ రఘుపతుడును లక్ష్మినా
రాయణు లిద్దరు రహిఁ జెలంగ
శ్యాలకుండై కీర్తి సలరిన వీరకా
యల రామారావు నేర్పులు ఘటింప
వేడ్క న్యామతుఖాను వేంకటరాయుండు
మనసిచ్చి కూరిమి మాటలాడ,

గీ. రమ్యపతంగి నరసింహారావు కూర్మి
దొరయ తాళ్లే ప్రసంగముల్ జరుపుచుండ

గీ. మున్ను వంశోద్భవుండయిఁ బుధుల జూచి
సంతసించెడు శ్రీమదనంత రెడ్డి
భూరిగుణుఁడై జెలంగెడిఁ సారబుద్ధ
రత్నరెడ్డియు సంతోషఁ రాశి దేల. 32

కం. అగణితమగు సంపదచే
దగు రామిడి నరసిరెడ్డిఁ దర్పోద్ధతుఁడై
మిగులు కిషన్ శింగుపు సాం
పుగ మాటల నాడుకొనుచుఁ బూర్ణత నుండన్. 33

క. లలినొప్పెడి లక్ష్మణశిం
గలకాచము చంద్రయాఖ్యుఁ లలితి వేడుకతో
వలనుగ తమతమ కార్యము
లలరుచు చెప్పచును నుండఁ నాశ్చర్యముగన్. 34

క. నెయ్యమున పాక పద్ధతి
సయ్యన నలభీమ నృపులఁ జక్కఁగ సరి రా
నియ్యని పిల్లల మరి కో
టయ్యయు తనుగొల్చి మాటఁ లాడుచు నుండన్. 35

సీ. వసుధ తాడేపల్లిఁ వరరాజయాఖ్య ప్ర
ధాని యెవ్వని తండ్రిఁ దండ్రి తండ్రి
ధరకవి పద్మ భాస్కర వేంకటాచల
ధార్మికుండే మంత్రిఁ దండ్రి తండ్రి
నిస్తుల కీర్తి ప్రకాశస్థుఁడై చెల్వొందు
దాసయ్య పంతులేఁ ధన్యు తండ్రి
రమ్యమృత్యుంజయరాట్కవిశోత్రాగ్రణి
కేయ మాత్యోత్తముండెలమి తండ్రి
గీ. యట్టి లక్ష్మీనృసింహరాయాగ్రగణ్యుఁ
డాప్త బంధు ప్రముఖుల నెయ్యమున గూడి

యొక్కనాడు కుతూహలంబుప్పతిల్ల
యుక్తనాటక మొకటిసేయుమనికోర. 36

ఇవ్విధంబున వజ్రవైఢూర్య గోమేధికేంద్ర నీలమరకత మాణిక్య ప్రభృతి రత్న స్థగిత దేహళీ కవాటస్తంభ సంభృతంబై, నానావిధచిత్రపుత్రికావిలసితంబై, ఇంద్రుని వైజయంతంబు న్నిరస్కరించుసభామంటపంబున ననేక విద్వత్కవిపాఠక నటవిటగాయక దాసదాసీ వీరభటసంయుతుండై పేరోలగంబుండి యొక్కనాడు.

శా. మాచోళేరు రఘుప్రవీరు కృతియై మాధుర్య వాగ్జాలమై
శ్రీచెన్నొందెడి యుక్తయుక్తి యుతమై శృంగార శయ్యాఢ్యమై
రాచక్కెక్కెడి యొక్కనాటకము తోరంబొప్పగా చెప్పుమా
నీచాతుర్యము దోపసత్కవివరా నేఁడంచు వాక్రుచ్చినన్ 37

సంతసించి తదీయ బహూకృత తాంబూల జాంబూనదాంబరాభరణాదికంబులు గ్రహించి

గీ. మిత్రవిందా సరోరుహపత్రనేత్ర
పరిణయము నాటకంబుగా ప్రచురపరిచె
ధరణిసూరప రాడ్వేంకటరమణకవి
యదియె నేడు ప్రదర్శింపు మబ్జవదన. 38

(అనిన దరహసిత వదనారవిందయై చేతులు జోడించి)

నటీ—నిజమునిజము! సరస కవితా చమత్కృతిచే పరిఢవిల్లుచున్న యీనాటకంబుండ నదియేదియో సెలవివ్వుమనిమిమ్ము కోరడము నాకెంత బుద్ధిమాంద్యంబుచూపట్టె, నిది ప్రథమ తప్పితంబుగా నెంచి క్షమాపణ యొనర్ప కోరుచున్నదాన.

సూ—మంచిది. నీవీసంశయుం బుంచుకొనక నాటక ప్రదర్శనమునకు ముందు శరదాగమంబు వర్ణించు మేదినీ ప్రౌఢత్వంబు కనుగొనియెద.

నటి—చిత్రమాలాగేవర్ణించెద.

సీ. మలినంబులేని నిర్మలవస్త్రమనమబ్బ
పోయిమిన్నెప్పుడు పొల్పుమీర
గాలిపైపై సోక మాలిఖస్థలి బాసి
ఘనజాలమే కాల మునసడంగు
తెల్లని మేల్కట్లు దివ్వరుము త్రైమూలన
నాకసంబున జుక్క లమరు నెపుడు
నిర్మలచంద్రికా నిచయంబుతో చంద్రు
డీదినంబులలోన నింపుచూపు

గీ. పాలికులచే లవిత్రంబు తోలిజాచి
సరవిభయుమొంది కలమాది సస్యపంక్తి
మించిమ్రొక్కుడు గతితల ల్వొంచు నెన్న
డట్టిశరదృతువును నెన్న నానెనాడు. 39

హిందుస్థాని—ఏకతాళము.

శరదృతువర్ణన సేయగ దరమానే సుందరరూపక।
యోసురలకునైనభూ సురులకునైన॥ శర॥
కరముమీర పండువెన్నెలగాయుచుండుదిక్కుల।
మురువుదోప మగలునాంధ్ర ముద్దుగొందురు చెక్కుల॥ శర॥
నిర్మలంబౌ జలములతో నిండియుండుకొలుకులు।
పేర్మితోడబల్కుచుండు పెక్కుమార్లు చిల్కలు॥శర॥
చేరదీసితాడేవలి లక్ష్మీనృసింహ్వారాయుని।
కోరికలుదీరుచు చొల్లేరు హరివాహ్వాయును॥శర॥

ఆహా! ధరాతలంబునంగల ప్రతిగ్రామపట్టణ జనపదంబుల న్నాపురంబులు సేయు వారల సేద్యంబులచే పుట్టిపెరిగి దట్టమయినకలమాది సస్యసంఘమంజరీ పుంజంబుల దమతమ పుత్రమిత్ర కళత్రంబులతో వాసిమీఱ డాసిచంచువులతో దుృంచి, మొసవిపసగల మేనులతో, నాపాలంబుల గాపాడనెంచి మంచలపైనున్న వన్నెలాడులపై

దవ్వులు దొండపండులవలెదోప నాపరాని సంతోషంబుల కఱకున్న
గ్గరిచినవార లుల్కిపడి యదలించిన బెదరి సమీపస్థ భూరుహాగ్రం
బులపై చేరి పలుకుచున్న చిలుకలచే ప్రకాశించునదియు, నిండానిండి
యుండుకాండంబు లంతకంత కంతరాయంబై పోవబోవ కప్పురంపు
టరుగుల మగరాలగోడలమేడలకు గట్టినమెట్టులవలె దట్టముగాకన్ప
ట్టుసైకత ప్రదేశంబులచేదీపించు నదీనదంబులచే నొప్పినదియు గొ
ప్పగొప్పయడవుల బడలికలేక తపంబులొనర్చు జటిశేఖరుల కప్పుర
గంధు లప్పుడప్పుడుతప్పక వినోదసంజాయమానమానసంబుల తమ
తమ కలశంబుల నిలిచియున్న సలిలంబులచేపెంచ పెద్దపెరగి బొద్దు
లుకనుపించురసాల నారికేళాది ధరాజసంతానంబులచే వింతలుగ
న్పించునదియు, తరణికిరణ ప్రసారణంబునకును వాతసంచారంబున
కును చోటివ్వక వాటమయిన లతాపత్ర పుష్పగుచ్ఛంబుల నల్లుకొని
పెల్లివిరిసిన మల్లికాదిక్ష్మాజరాజంబుచే రాజిల్లువనంబులచే రంజిల్లున
దియు, యిందీవరకల్హార పుండరీకప్రభృతి నీరజంబుల నూరుచున్నమ
కరందంబుల పొట్టలనిండారకుట్టులపుట్టతాగ్రి సోలిసొక్కుచు నెక్క
డచూచినందానవైయై ఝుమ్మఝుమ్మను నోంకృతియుతుమ్మెదమొత్తము
లచేయమ్మొగులుచున్నదియునగు శరత్కాలంబును నాశక్తికొలది
వర్ణించితి, నికమీద నేనేమిపనులొనరింపవలయునో తెలియచెప్పవల
యుమహాత్మా !

సూ—బాలా! సుగుణాలవాల ! ఇప్పుడునీచేవర్ణింపబడిన శరదరుతు
ప్రభావంబీయందరి డెందంబులానందింపజేసి నట్టు వీరినెమ్మొము
లపై మెలయుచున్న చిరునగవులేసూచించుచున్న యవీనాటకప్రద
ర్శనంబున కిప్పటికేకాలాతిక్రమణ దోషంబాపాదించియున్న యు
దిగాన నీవింకజని యేయేకాలంబున కేయేవేషధారుల నాయత్త
పరుపవలయునో నాయాకాలంబుల కాయావేషదారుల సిద్ధపర
చుము.

(అనిన నటినిష్క్రమించును)

(రంగము-అవంతినగరము విందధరాధిపునికొల్వు)

(పరాక్)—ఉదగ్ర స్వభుజబలనిర్లక్ష్మీకృత సకల రాజాధిరాజప్రతాపసముంచిత కలాపస్వకులదీప బహుపరాక్ అతీక్ష్ణకటాక్షవీక్షణ ప్రమోదిత నిజదేశస్థనానావిధమనుష్యవితాన సమస్తసుగుణగణనిధాన యాచక సందోహ పరితృప్యమాణదాన బహుపరాక్ రూపవతీ హృదయారవింద మకరందబిందు సందోహ పాన మదవదిందిందిరాయమానపంచసాయక విలాససుందర మందహాస బహుపరాక్.

రా—(కోరమీసంబు వడివేయుచు) నర్మసచివా! మంత్రిసత్తమా!

మం—చిత్తము రాజోత్తమ

తోడి సంవాదము.

రా—సచివరాష్ట్రమునకుశుభమా। తెల్పుము నాకు। రుచిజనించగ।
వచనములను దెల్పుము॥సచి॥

మం—శుభము దేశమునకు నృపతి। కవిరాజగతి। యుభయములకు సుజను
లలరుచుందు రెపుడు॥శుభ॥

రా—కుజనులెవరయిన పురినుందురా। మనమాటవిందురా। ద్విజాలదే
వపూజజెలగునె నిజముగ॥సచి॥

మం—స్వకులధర్మము లెవరు బాయక। నున్నారు వేడుక ప్రకటితగతి
సంపదలదగియుండిరి॥శు॥

రా—పరనృపభటభయము లేదుగా। యుపకీర్తి రాదుగా॥ తరుణులుభ
ర్తలు సరసలనుందురె॥సచి॥

మం—దేవజూచిన నాకుకొరత। దోచదు మదిలో। మానవేశ యనుమా
నము మానుము॥శుభ॥

రా—కవులెవరైన జూడవచ్చిరే। ననుకీర్తించిరే। తవిలి క్రొత్తవింత
లుకనుగొంటిరె॥స॥

మం—ధరణిచోల్లేరు పురినిలచి। లక్ష్మీనరశింహ। వరదుడైనహాని
సిరులొసగునువడి॥శు॥

రాజన్యశేఖరా ! స్వరాష్ట్రంబునకు పరరాష్ట్ర భయంబించుకయినను జొరనీక పూర్వోర్వీనాయకులగు గయాంబరీష ప్రముఖులరీతి రక్షించుచున్నవాఁడవు, భవత్ప్రతాపం బెంతని వర్ణింతు, శాంతగుణాలంకృతచిత్త!

రా—శహబాసు! మంత్రిసత్తమా! నీవంటి నర్మసచివుం డుండుటచేగదా నావంటిధరావరుని పరాక్రమంబు ప్రకాశించుట.

మం—ధరానాథ యికమీద మనమిమికార్యంబు లొనరించవలయునో సూచించుడు.

రా—ప్రస్తుతమవసరమయిన వ్యవహారంబు లున్నట్లునీచెప్పెడు సదుత్తరంబులవలన కనుపించవు, మన నగరంబున కాపురంబున్న వారాంగనలలో రూపయౌవన కళాగాంభీర్యముచేనొప్పి భరతగానవిద్యా కౌశలంబుల మెప్పించగల నొక్కదాని రప్పించి ప్రొద్దుపుచ్చెదను.

మం—చిత్తమాలాగే రావించెద

(వారాంగన ప్రవేశించి అలికస్థలివిన్యస్తహస్తయుగళయై)

వా—ఉ. దండము రాజచంద్రజనతానుతసద్గుణసాంద్ర వైరివే
దండమదఘ్నసింహ వసుధాజనకామ్యదరంహభూరిరో
దండధరావతంసపరిదండితసత్కులపాంసబ్రోవుమా
పండితమిత్రపండితవిపాలకపత్రసుధాప్రభాషణా. 40

ధరావర పుండరీక ! నాదండంబులు గైకొను సరసుండవని నీయెడజేరితి మారుండయిన నీదండనుండ సుందరుం డనిపేరుండునే వేదండరిపుసమానశౌర్య !

(అనిపలుకు వెలకలికిపలుకులకలరి కోరమీసంబులు వడవేయుచు దానిని చక్కగాజూచి ప్రకాశముగా)

రా—మ. చిగురుబ్బోలిననీదువాతెరకువాసిన్నందురుండంచున
మ్మృగజూప బైడినీదు మోమునకు శ్యాకమంబైననీవేణికి

న్నిగువౌనీచనుదోయికిన్నడియనాకబెర్గొన్న నీనాభికి
త్తగవుప్పారెదుసంగళంబులగుకాం॥ తానిక్కమెల్లవ్వుడున్.

వా—రవిప్రతాపభూపా! నేనొక్కరాగం బాలాపించి యొక్కజా
విడికి హస్తవిన్యాసంబుజూపెద నెలవిందు (అనిన దరహాసి
త వదనారవిందుండై)

రా—కానిమ్ము నీనెమ్మనమ్ము నభయమ్ము నబోనిమ్ము.
(తోడిరాగం బాలాపించిజావిడికభినయించబూనును)

6 అపురూపం—టక ఏకతాళము.

రారాముదముదానాజారా। నాయింటికివేగమే ॥ రారా॥
యేరికోరిన నారిపక్కకు జేరిమదికమిదీర చేయవదా ॥ రా॥
మాలిమితో ప్రబలిమాలినమక్కువమాలితివివనమాలిమేలిమిగ॥ రారా॥
కానిమానిపైన కూరిమివ్వాని తొలిచెలిమానితివి భళీ ॥ రారా॥
చేరిలక్ష్మీనృసింహ రాయునికోరి బోచుచవ్త్రైయపురీశ్వరా॥ రారా॥

మహాప్రభో! దేవరవారనుగ్రహించితిరేని యింకొక జావి
డికిహస్తవిన్యాసంబుచూపించెద (అనినమునిముసి నగవుతో)

రా—మంత్రిమత్కార్య! స్వతంత్రి! ఈయాటచేడియయాటపాటల
లోమేటి వాటమయిన నీటుగలబోటి ఈబోటితోటి సాటిగ
ల నీటులాడులనేనెడకనివిని యుండలేదుగాన ఈనారికోరిన
కోరికెలాసంగిపొసంగవిడ్కల్పుము.

మం—ధరాధవచంద్ర! భవ దాజ్ఞాను సారంబుగా నావెలవెలందిని
పంపించియున్నవాడ.

(ఇట్లున్న సమయంబున హటాత్తుగా భీకరాకారంబుతో దుర్యో
ధనచక్రవర్తి భటుండు ప్రవేశించి రౌద్రముతో)

చ. మఱచితి రేనృపాలనృప॥ మండలికెన్నిభువై యొకప్పుడు
న్దలుగనిసంపదల్గలిగి॥ తద్దయుగొంగలబట్టిపెత్తల
ల్దటిగెడిరాజరాజునకు॥ దాత్తతనిచ్చెడికాన్కలివ్వక
న్యీలుసుతనంబుచేసితివి॥ పెద్దయి తేభళియింతలోపలన్ 42

సీ. నిరుపమప్రబలసం॰గరశౌర్యసంపద
వెలుగొందుద్రుపదభూ॰విభునకంటె
కలిమియౌరాజ్యంబు॰గలిగియుద్ధంబుల
బలశాలియగుబృహ॰ద్బలునికంటె
బలములక్షౌహిణు॰ల్బలసిగొల్వగపెద్ద
చేదినయాశిశు॰పాలుకంటె
హరినైనలెక్క-సే॰యకవిదర్భపురంబు
నేలెడురుక్మి మ॰హీశుకంటె

గీ. యెక్కువేనీవువారలు॰శక్తిలేక
నిర్దయంబైనపన్నులు॰న్నియును పెద్ద
పెద్దయేన్గులపైనుంచి॰ముద్దుమీఱ
పంపిరయొనీకుదయ్యంబు॰బట్టెనేమొ. 43

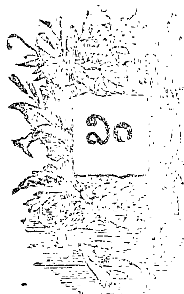
నీ కట్టకాళ్ళు నీవే పెన్చుకొని యున్నవాడవు. ఆ మన్నె దొరనిన్నేమిచేసితే నీవేమిసేయగలవాడవు? నీవర్ధరథుండవు. నీవెంత నీబలంబెంత! ఛీ! ఛీ! నీమొగంబుచూడకూడదు దీయుత్తరంబుచూచికొమ్ము (అనియుత్తరంబిచ్చిన మెల్లమెల్లగా చదువుకొనిదీనాననుండై తలయూచుకొని అందరునిష్క్రమింతురు).

ప్రథమాంకము సంపూర్ణము.

మిత్రవిందాపరిణయనాటకము.

ద్వితీయాంకము.

(రంగము. విందుడు, అనువిందుడు, నర్మసచివుడు,
ఆకాశమున ప్రకాశముగా.)

దనృపాలసీవు కురుకవీరునితో బహు వేడ్క దోప సం
బంధము నేయ బూనితది బొల్పదునే కలనైన దేవకీ
నందనుడుండ వేరొకడు నాయకుడౌనెలసత్త్వ మోదకృ
ద్బాంధవ బృందకుం రదనకోదర్పిత కుందక మిత్రవిం
దకుం. 1

విం.—ఆశ్చర్యమగ్న మానసుండై యేమీచిత్రము! ఈమాటలు గగనవాణిపలికినది కాబోలు లేనిచో నవ్యాలెవ్వారిట్లు చెప్పగలరు. (అని యోచించునెడ ననువిందుండు లేచి శంకిత హృదయారవిందుండై కొంతసేపూరకుండియున్న గనుంగొని గట్టిగా.)

అ.—శా. ఆకాశంబిటు పల్కనేల వినగా నాశ్చర్యముల్ దోపగా
నీకా కౌరవరాజ వల్లభునకున్నిర్భిద్ర సఖ్యంబుమి
న్నేకాలంబున గల్గెదానివినగానే వేడెద న్వేడ్కచే
నాకాశారణ మెల్లదెల్పగదవే నాయన్న నాయంబుగన్. 2

అగ్రజన్మ ! నాకా కారణంబును సమగ్రంబుగా ననుగ్రహింపుము.

విం.—(వ్యగ్రమాన మానసుండై తనలో) నేనప్పుడు వారితో చెప్పిన పలుకు లీతనితో చెప్పిన నొప్పుకొనునో యొప్పుకొనడో యొ

ప్పినాయెుబ్బుకొనకపోయినా చెప్పకతప్పదు, చెప్పకపోయితే క ప్పురగంధికళ్యాణం బెట్టులొనగూడు, నీతండు పాండవ పక్ష పాతి. పాండవులాసుయోధనున కనుకూలురుకారనుసందియం బందరికిఁదెల్లమియేకదా, నిద్రబోయినవారి లేపిన తెఱంగున నందఱువిన నాకాశవాణి తెలియబలికెనయినగానిమ్ము మీద జూచుకొనియెదనని) తమ్ముఁడా! అనువిందా! చక్కఁగావిను ము.చెప్పెద.

సీ. రాజరాజగు కురుక్షోణిరాజున కేఁటట
మనమియ్య వలసినకోధన మొసంగ
కుండిన నతడల్గికోదండికూరుని నొక
నంపినవాఁడు మహోగ్ర హము
వచ్చిదురూహ్య లక్ష్య్వారిగానను బల్కి
వారియుత్తరమియ్యకిఁచీరిచూడ
వెంటనే రమ్మనుకోవిషమూక్ష రములందు
కనుపట్టినను మేనుకోకంప మొదవ
గీ. యేరికని చెప్పజాలక్కయేగియుంటి
భూరిభయభక్తి యొప్పారకోవారిగంటి
నేతపల్కిన పల్కులన్నియునువింటి
నుచిత మనుచితమనక నేనూరకుంటి. 3

అంతట నా రాజ పుంగవుండభంగుర హాస రసోల్లసిత ము ఖుండై ఏమోయి విందుఁడా! మేమడిగిన సుడువుల కిదియగు నిదికా దను వాక్యం బొక్కటైన చెప్పక బెల్లముకొట్టిన ఱాయివలెనున్న వాఁడ వాపురందర నందనుండన్నమైయుండ నీవేదండ పురాధినాధుం డేమిసేయఁగలవాఁడని మదంబొదవిన యెదతోనున్నట్లు తోఁచుచున్న యది. ఆదండిమగలే కొండలపాలై యుండవారి ప్రాభవంబు నీకే మిలాభంబుగాన మొల్లగంధియగు నీచెల్లెలిని నాతమ్ముని పిల్లనికిచ్చి

హెచ్చిన మచ్చికతో నా యిచ్చదీర్చి మనుమని వత్తివత్తి పలికిన నా డెందంబందు జెందిసుందరాంగి నిచ్చెదనని వచ్చితి లేకున్న యీకన్నె తో రాజ్యంబు చేకొనునిందు కెందును సందియంబు లేదు. (అనినన్దండం బు పట్టియాడ్చినమండిపడు వేదండంబురీతి గద్దియపైనుండి దిగ్గనలేచి)

అను—సీ. అమరేంద్రముఖులతో • నాహవంబొనరించి
ఖాండవం చేర్చిన • ఘనుడెవండు
మాయాకిరాతుడై • క్రమలసినహరునిమె
ప్పించిపాశుపతంబు • గాంచెనెవడు
కాలకేయనివాత • కవచులనొంటియై
్రమందించి కోటీర • మందెనెవడు
ఘోష యాత్రలో దన్ను • గొనిచన్న గంధర్వు
నదలించి విడిపించి • నదియెవండు
గీ. ఇంతలోపల మఱచెనే • యింద్ర తనయు
శౌర్యధైర్యాది గుణములు • సార మెల్ల
ధనము హెచ్చినమదమెచ్చు • ననెడి మాట
తప్పునే యేరికైనసీ • ధరణియందు. 4
మ. అదియెట్లుండె నటుండనిమ్ము మనమ • ర్యాదైన యోచింపక
న్నదవృత్తి న్నిలిపించి పిల్లనడుగ • న్యాయంబె పేఁదొక్కపె
ద్దవారే దాసినుతుండు తోడెడలిన • న్దా నేమి టన్బోందునో
మదరాజన్యులపల్ల నప్పనములు • న్మర్యాదతో నెల్లెడన్. 5

అప్పుడు నీకెందుకు నోరులేవకున్నయది యో దోచకున్నయు ది. ద్రౌపదీ స్వయంవరంబు మొదలయిన స్థలంబులలో దానుపొందిన పరాభవంబులేల నుదహరించకుంటివో యప్పుడతండు జంపునని కా బోలు. రాజులకు చచ్చుట చంపుట సమానధర్మంబులని మీరెన్న డువినియుండరేమో యీపరమకిరాతకసుతునకు మనసరోజాక్షి ని చ్చుటకంటె చిచ్చులో పెట్టుట మేలుగాదె! యచ్చపలనయనకుం దగినవా

రుండు కృష్ణుండుతప్ప మనుష్యమాత్రుండొకండు కలండే యని నా యభిప్రాయంబు తెలియపర్చుచున్నవాడ (అనిన సంచలిత మనస్కుం డై తమ్మునివంకజూచి.)

క. పిల్లదవునీవు కసరున
ప్రల్లదములు పల్కెనవియొ భావ్యములనినా
యుల్లమున నమ్మినను బుధు
లెల్లను హాస్యంతురయ్య హేయములనక౯. 6

క. చతురంభోధి పరీవృత
క్షితి యెల్లను నేలునట్టి శ్రీమంతునితో
ప్రతిఘాతముగ మాట్లాడిన
కుతుకలు కోయించకున్నె కుయ్యో యనగ౯. 7

ఉ. ఎక్కడికృష్ణుడౌ తడొక యేలిక యేమన కెన్న జేనియే
క్కృక్కి పరాక్రమంబులజెలంగుచుబానల బండనెద్దుల
న్జిక్కులపెట్టి చంపుటలు చిత్రములయ్యెనెనీకు మంచిరా
జెక్కడజిక్కె జెల్లెలిని యిచ్చినచూపరు లెన్నకుందురే. 8

ఆహా తమ్ముడా! యనువిదుండా! రాజరాజై మహా ప్రఖ్యాతి బొందిన దుర్యోధనచక్రవర్తితో శత్రుత్వంబును, రాజ్యవిహీనుండై యదురాజులలో బెరిగిన కృష్ణునితో మిత్రత్వంబును కొతివితో తలగోకికొనిననట్లగుసు గాన నాయిష్టంబునకు కష్టంబుచెప్పకుము.

(అని తమ్ముని మొగంబునందు దృష్టినిడి మేఘగంభీర భాషణంబులతో.)

క. పెద్దయొనరించు కార్యము
వద్దని చెడగొట్టపిల్లవానికితగునే
యెద్దో జేసితిదానిని
ముద్దుగ గనుగొమ్ము యింతకోపావేశంబేలా? 9

(అనిన తోకద్రొక్కిన నెగిరిపడుపిల్లి త్రొచువలె బుసకొట్టుచు చేతికరవాలంబు మెఱపించుచు)

అ——అగ్రజావిందభూభుజా.

ఉ. ముద్దులచెల్లెలయ్యు పెడకేమూర్ఖుని పుత్రునకిత్తునంచు నీ
బుద్ధికి నెట్లు తోచెనటు బోయెను ముందటి తెల్వితోటి
నీపెద్దతనంబి కెవ్వనికి పెద్దపృకృష్ణుని కిచ్చువాడె బ
ల్పెద్దగుట బ్రమేయతడు పిన్నతనంబున నున్న చూడగన్. 10

సీ. లక్కయింటను బెట్టి లలిమన పెదతల్లి
కొమరుల గాల్చిన కూళమతులు
నిద్రబోయెడు భీము నీరధిలో తాళ్ళ
కట్టి ముంచించిన కలుషరతులు
ద్రౌపదీపరిణయో త్సవ వేళ పార్థును
నిందించునట్టి దుర్నీతియుతులు
కష్టంబు లెప్పుడు కల్పించి వారల
దూరదోయించిన ద్రోహగతులు
గీ. ఇట్టివారలతో పొత్తు బెట్టుకున్న
ఇట్టినీదిట్టతనము నే డుట్టిపడియె
చిట్టచివరకు తల్లితో బుట్టువులకు
పట్టలేనట్టి పనితల బెట్టితె హాహా. 11

(అనిన పలుకులు చెవులకు ములుకులై దోప పండ్లు పటపటన్నూ
ఱుకుచున్నద్దమ్ము నిద్ర్యణీకరించి చేతికత్తి విసరుచు మంత్రి మొగంబు
చూచి)

వి——ఉ. వింటివె వీనిమాటలు నవీనములై కనుపట్టెనల్లము
క్కుంటినినైన బోరిచెనకే కందగు విక్రములున్న వారు వా
రింటను నిట్టివారిని హిహీయని పండ్లిగిలించి పల్కిన
న్నెంటరె రాజ్యమున్నికులొ గిన్నొని భూపతులెల్ల నవ్వగన్.
సీ. తమపాలు సాధింప దరము కాకను కదా
పాండవు లడవిలో పలవ్రబదుకుట

అవును కాదనిచెప్పఁ వలవి కాకనుగదా
ద్రోణాదుల తనికిఁతోడుపడుట
యెదిరించి పోట్లాడఁ నేపు లేకనుగదా
వసుధేశులందరుఁ వశ్యులగుట
యుల్లుండ్లపై కూర్మిఁ నడగించుకొనికదా
శల్యుఁ డాతనితోడఁ సంధిగనుట
గీ. పెద్దపెద్దలె భృత్యులై పేర్మి దక్కి
యెప్పుడే మాయటంచు తాఁ మెచ్చుచుండ
నీతడట వారికివ్వఁక నీతిలేని
వానికెవ్వనితో నివ్వఁబూనెనంట. 13
మ. హరి సన్యక్రము దయ్యెనేని మఱుఁబోల్లాయించు ఘోరాటవు
ల్దిరుగన్జెల్లెలినింట నుంచుకొనియుద్ధిన్ప్రేమ బోషించునే
కురురాజున్వడిగిట్టు తమ్ములు సుతుల్గ్రొలెత్త రాజ్యంబుని
ర్భరవృత్తిన్దమవారికివ్వక వృథా సంతంబుతో నుండునే. 14

కావున యుగ్గిరిధరుండును యుగ్గిరిధర సోదరీవరుండును మహాపరాక్రమశాలురని యీవిక్రమవిహీనుం డురకనరచుచున్నవాడు. వారిశౌర్యంబులేనెఱుంగనే? ధైర్యసాహసాదిగుణంబులకు రాజరాజునకెనయుయిన వారేడుజగంబులలోలేరు, ధర్మరాజునకు న్దండ్రియముండును. భీమునకు జనకుండు వాయుదేవుండును నర్జునునకు తాతపురందరుండును, నకుల సహదేవులకు తండ్రులశ్వనీ దేవతులును, నైయుండియు తనిజెనకలేక మిడుకుచున్నవారు వీరలందరిలో వీఁడెందునబోలువాడో తెలియకున్నయది. వీనిరంకెలు నాకొకశంకయే? నిష్కళంక చంద్రముఖియయిన నాసోదరీమణికి, దుశ్శాసన కుమారుండగు లక్ష్మణుండే భర్తయగునింక సందియంబెందును లేదువారు వచ్చినపుడెవ్వరేమి సేయంగలవారో చూచెద. (అనినరోషకషాయతాక్షుయుగళుండై చలితోష్ఠద్వయుండై నర్మసచివున్గనుంగొని రోషమీసంబులు వడివేయుచు)

అ—నర్మసచివా! వినుచున్నవాడవుకదా.

సీ. ఏపేట నింద్రుని కెలమి చేసెడియాగ
మెవ్వఁడుతనకుచేయించుకొనియె
జడివాన నడఁకునకదడియగొల్లలఁబ్రోవ
నెవ్వఁడు పర్వతంబెత్తెఁగోట
గోవత్సముల గోపకుల బ్రహ్మ దాచిన
నెవ్వఁడా రూపంబులెత్తి తిరిగె
నతి భీకరాటవిఁ గడరు కార్చిచ్చును
నెవ్వఁడు మ్రింగి మేలెనసియుండె
గీ. నిట్టికార్యంబు కుజరాజులెవ్వరైన
చేసియుండిరె నిపుడైనఁ జేయఁగలరె
యహహ మాతులపుత్రుఁడై యలరుకృష్ణ
మూర్తి యగుగాత మాచంద్రముఖికిభర్త. 15

అమ్మహాత్ముని చరిత్రమ్ములిమ్ముగా బొగడ నలుమొగంబుల ప్రోడకైనం దరంబుగాదననే నెంత! యాగొల్లపిల్లల యుల్లంబులు పల్లవింపఁజేయుచు మల్లికాశరుని జక్కఁదల దొరపిల్లని నుల్లసమాడు సోయగంబుగల యాయదువల్లభునకే నాచెల్లెలినిచ్చి హెచ్చునకీర్తి గాంచెద, యాసింహశౌర్యుండరుదెంచి నీలవేణి నాపాణిగ్రహణంబొనర్పుతరి వారు, వారివారు యేమిసేయుదురో చూచెద.

(ఇవ్విధంబున నన్నదమ్ములిద్దరు రోషావేశ ముఖంబులతో కూర్చునియుందురు నారదుండు సంగీతముతో హరిస్మరణ సేయుచు ప్రవేశించును.)

7 రాగం హిందూస్థాని శ్రీరూపకం.

నా—రాధికామనోవిహార! రత్నహారరమ్యకేయూర॥ రా॥
పాదానతఖచరజాల, సాధులోలసత్యశీల॥ రా॥
నందగోపబాలనీల। కందనీలకనకచేల।
నందబృందా సంచారధీర భీకరారిగర్వదూర॥ రా॥

పుండరీకసదృశనేత్ర। భూరిశకటదైత్యజైత్ర।
ఖండనప్రదీపబాణ। ప్రస్ఫురన్మహాతితూణ॥ రా॥
ధారుణీచోర్లేరునగర। ధామపాదవినతసగర।
ధీరతాడేపల్లి లక్ష్మి। నారసింహరాయ వరద॥ రా॥

విం—అ—సకలవిద్యావిశారద నమస్కరించుచున్నారము
నా——సంగ్రామవిజయమస్తు, సకలకార్యసిద్ధిరస్తు.
రా——మునీంద్రా యీమణిమయాసనంబునందధిష్ఠింపుడు.

నా—కం. చతురంగంబులునద్భుత
గతినుండునె రాజ్యపదవి కడుసౌభాగ్యంబే
సుతులును సతులును నిద్దరి
కతులిత గతినున్నవారె యన్నిటమేలే. 16

విం——దేవా కర్మందిప్రవర ! భవదనుగ్రహవిశేషంబున కొఱతలేమియులేక నే కాలంబు గడచుచున్నయది, భవదాగమనంబెచటనుండియో యిక్కడికో యింకెక్కడికో తెలియుకోరుచున్నవాఁడ. సెలవివ్వుడు, ఈదీనుండెట్టింగి సంతోషించెడిని పరమభాగవతకులావతంస !

నా—చం. హరికడనుండి వచ్చితిఁ మహాముదమొప్పగ నేడు మీసహో
దరిపటు సుందరము విని దైత్యవిరోధి మదిన్భ్రమించి తత్
త్తరపడి మారుబారికెదఁ దాళగలేక నలంగి పంపెన
న్బరువడి యాపె నోములు శుభంబుగ బండెగదయ్య యేమనన్
(అనిన విందుండతి చమత్కృతితో దమ్మునిజూచి)

విం——ఉ. ఇంతకు ముందె నన్ను నతిహీనము వల్కుల ధిక్కరించితా
నంతయు సేయబూని కరమందున కంకణ మూనియున్న వా
డెంతటి కాతడేయత నికేనా కసి చూడుడి యాతడెట్లగో
చింతమటన్న నందరము సేయుదమట్లనె మోదమొప్పగన్. 17
(అనిన దరహాసిత వదనారవిందుండై యనువిందుని గనుంగొని)

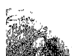
నా — రాజకుమారా! అనువిందా?

కం. మెల్లగ హరిబంపిననీ
చెల్లెలికయి వచ్చినాఁడఁ జెలువొప్పఁగ నా
నల్లని సామికియిచ్చిన
చెల్లదెముల్లోకములనుఁ జిరతరకీర్తుల్. 18

మీయన్నమాటలు వింటివికదా! నీయభిప్రాయంబేమి (అని నవతదంజలీబద్ధహస్తద్వయుండై) చెప్పెదనాల్కొనుడు

కం. నెయ్యమున రాజరాజుతో
వియ్యం బందంగఁగోరి విస్ఫుట గతితో
నొయ్యన జనియనివచ్చెను
దుయ్యెడి నాచెల్లెలికుఁ గోడలటంచున్. 19

ఆవృత్తాంతం బావంత యయిన నాతోఁ జెప్పక నుప్పతిల్లుచున్న నేకారణంబుననో యాకాశవాణియాయన పేరెత్తి నీవా కురురాజుతోఁ గోరి చేసుకున్న చక్కచక్కపడునే, పల్లవాధరయగు నీచెల్లెలియుల్లంబు రంజిల్లఁజేయ నావల్లవ మొల్లగంధుల మనోవల్లభుండగు కృష్ణుండు తప్పతక్కనరాజవల్లభుం డెవ్వడయిన సమర్థుండేయని యుదారతుండై పిమ్మట యాసంగతెలుంగ కోరిన కౌరవపక్షపాతుండై కమలేక్షణ నాలక్షణుని కివ్వ నిశ్చయించి యున్న నాచిత్తంబామత్తచిత్తులయందు హత్తకగుణోత్తముండయిన హరికియివ్వబూనియున్న, ధిక్కరించి తానెక్కుడుండే యక్కరాతుల కిచ్చెదనని రాయి గుద్దుచున్నవాడు నేనంతకంటె గంతులువేయుచు రుక్మిణీకాంతునికే జవ్వని నివ్వబూనియుంటి నింతలోఁ జుక్కతెగిపడ్డట్లు మీరిక్కడి కరుదెంచితిరిక మీయిష్టానుసారంబుగ స్పష్టపరుచుడు. (అనిన దరహసితవదనారవిందుండై తనకరద్వయంబుచే వారిరువురి చేతులూని యొక్క గద్దియపై కూర్చుండనియమించి తాను వారిసన్నిధి నుచితాసనంబుననుండి మందమధురాలాపంబులతో.)

నా—సీ. ఒకమాటు రజమునఁబొల్చుచు భువనని
ర్మాతయై ధాతయై మలయు నెవ్వ
డొకసారి సత్త్వంబు నూని లోకావన
ధూర్ణుఁడై విష్ణుఁడై పాలుచు నెవ్వ
డొకతేప తమమాత్మ నెఱయ జగత్త్రయీ
స్మాలియై శూలియై మురయు నెవ్వ
డొకపరి ప్రళయపయోనిధిలోఁ దమ్మి
కంటియై యొంటియై కడగు నెవ్వ

గీ. డతనిఁ గంటెను జగములే కాని జగము
కంటి నాతఁడు వేఱొకం డెవిండె
తొంటి రాజులు హరికృప నుంటిఁగాదె
పుట్టుచావులు లేనట్టి పట్టునంట. 20

అమ్మహాత్మ్యుండు దుష్టజనశిక్షయు శిష్టజన రక్షయు చేయుటకై కదా యనేకావతారంబు లెత్తి యిప్పుడా దేవకీవసుదేవుల యశోదానందుల పూతచరిత్రుల చేయఁబుట్టి రుక్మిణ్యాదిజగదేకసుందరీమణులఁ బెండ్లియాడి స్వబలవిశేషంబున సముద్రంబులోఁ బట్టణంబు గట్టుకొని మహాప్రతాపశాలియై వెలుంగుచున్న కృష్ణుని న్వర్ణింప నెవ్వరోపుదురైన నా నేర్చుకొలంది కొంత చెప్పెద సావధానచిత్తులై వినుండు.

సీ. మానసలదుర్మదకంసధరాధీశ
కృత్తకిరాతకపూర్తి కృష్ణమూర్తి
యక్షీణకరుణాకటాక్షవీక్షణ విని
ర్జితభక్తజనతార్తి కృష్ణమూర్తి
యుద్ధవాక్రూరాదిసద్ధర్మయుతజన
హృదయకమలవర్తి కృష్ణమూర్తి
పూతనస్తనవిషవ్రాతపానాతీత
పృధుబలయుతకీర్తి కృష్ణమూర్తి

గీ. సకల సంపన్నికేతనసశ్రీకముఖర
ఋభుపరివృతైల వరవర్తికృష్ణమూర్తి
అసమ విశిఖప్రయోగవహాన్కితార్తివిజయ
కీరవాహన నిభమూర్తికృష్ణమూర్తిగా. 21

ఉ. ఆమహనీయమూర్తికిఁ సమంచితకీర్తికి నిర్జితార్తికి
న్నైమనుశాటికి న్నృషితనిర్జరకోటికి శౌర్యపేటికి
న్నామితదాయికి న్పృథజసన్నుతిపాయికి శేషశాయికి
న్స్వామమహిళానుకూలికి నికమర్దితమాలికి భక్తపాలికిన్. 22

ఉ. చక్కనివారి కందరికిఁ జక్కనివాఁడు యదుప్రభుండు మీ
చక్కనిబొమ్మ యున్నిగులఁ జక్కనిదందరికంటె జూడఁగా
చక్కనివారినిద్దరినిఁ జక్కఁగఁ గూర్చిన నన్నికార్యము
ల్చక్కనకావె కోర్కెకొనసాఁగదె యేరికి నైనజూడఁగన్. 23

విందథరాధవ చంద్రగోవిందుండు మీమామనందనుండే కదా యీ కందర్పసుందరున కమందానందంబున మీచెల్లెలి నిచ్చి యీ బల్లిదుని ఇచ్ఛదీర్పుము. నేను వచ్చినదందుకే యాగోపాలుండాపరాని మరులెక్కియున్న వాఁడు. పందియుంబేల (అనిన నిచ్చుటకిచ్చలేక నివ్వననుటకు వీలులేకకొంతసేపూరకుండి) మునీంద్రా! యొక్కమనవి చేసుకొనుచున్నవాఁడ సమగ్రానుగ్రహంబున మన్నించవలయు.

విం—క. హరిబావమాతునాతని
కరుణా పాత్రులముమేముఁ గాదనగలమే
కురురాజు తోడబల్కిన
సరసంబులు విరసములయిఁ జరగవెకలతల్. 24

ఆతని పాలనంబులోనున్న మేమునాతినివ్వక బొంకి యింకెక్కడనుండగల మాతండుదండిమగలతో దండువెడలి నప్పుడే పుండరీకాక్షుండే యాఖండలపుత్రుం డడ్డపడి జడ్డిగంబులు కాపాడెదరో తోచదు. వాచంయమివర్య! మీబోటి పెద్దవారలప్పుడు కొన్నింతురేగాన పరులమాటలునమ్మి సిరులు పోగొట్టుకొనువారెవ్వరైన నివ్వసుధా

వలయుంబున నగలరే వీరారేచెప్పుడు. ఇందుకొరకై సందియించు చున్నవాఁడ.

(అనిన నతని చేతోవృత్తికి చిత్తంబున గర్వించుచు కానీచూతము. వీనికి దగినయుక్తి చెప్పెదనని)

నా—వింద భూపతివర్యవినుము.

క. మీయిద్దరిదెందంబుల
నీయెడ ఖేదంబులుండకేనెట్లగుమీమీ
స్వాయత్తస్థితినలు దప్పక
సేయుడు నేనొక్కయుక్తిఁ జెప్పెదవేడ్కన్. 25

ఒక్కశుభముహూర్తంబు నిర్ణయించి స్వయంవరంబనిసమస్త దేశాధీశులకు నెలిపిన నందఱరుదెంతురు. నాటిరోజా చంద్రవదన నెవ్వారి వరియించితే వారే భర్తయగును. అన్నిట నలవంతుడైన వారినే కోరుకొనునుగాని యాలుహీనులేనిబేలనేల యాబాల మెచ్చునీప్రకారంబా స్వయంవరంబు నెరవేరిన నెవ్వారికేమి కోపంబులు రావుగాన నామాటకు సమ్మతింపుడు. (అనిన వారిద్దరు సంతోషించుచు నేకకంఠులై చేతులుజోడించి.)

క. బాగాయెమీవచస్థితి
రాగాది గుణప్రభంగకరమ్యర్థతిమీ
యాగమను మాకుసౌఖ్యో
ద్యోగంబై దోచెదివ్యక యోగానందా. 26

నా—రాజకుమారులారా మీసోదరీ రత్నంబగు మిత్రవిందతో మాట్లాడిపోయివచ్చెద దయయుంచుడు.

(అందరునిష్క్రమింతురు)

(రంగము విచిత్రసౌధము దోమతెర మంచముమీద నిద్రపోవుచునుండవలయును నిద్రలో)

మి—చ. ననువిడనాడి పోవఁదగునే నాదిగునావఁగ నాదుమక్కువన్
కనికరముంచవింత పెటుఁకాకటుకావిట కాడయుట్లునే
మనగలదాననయ్యెఁ హాటకమావిట మామటుమాయకాడక్ర
న్ననవిను బాసి నిల్వఁగలనా తలనాకలనైన జాడఁగన్. 27

(అనువాక్యంబులు చెలికత్తెలువిని యులిక్కిపడి హాశ్చర్యమగ్నమానసలై చేరంజని పిలిచినపలుకకున్నఁగట్టిగ).

తల్లీ తరుణీమతల్లి ఏమిదో పలుకుచున్నదానవు లెమ్మీ.

(అనునంతలో)

మి—క. ఏరాపో యెదవిడితగ
వేరాబిగి కౌఁగిలివ్వకేరాచాల్చు
లారా నమ్మినదానిని
రారాపులు సేయుమేరకేరాయుతహారా. 28

ఛీఛీచేడియలారా పోవుచున్నజాచెదరా నామేలుమీకు మేలుగానట్టు తోచుచున్నయదేమీకను పొందు (అనుమాటలకాబోటులు నీటులు చెడికొంతసేపు యోచించి యందులో కీరవాణి యిదికల కాబోలునని సమీపించి పన్నీరుచే కన్నులంతుడిచిన దిగ్గునలేచి దిక్కులుచూచి సిగ్గుపడి తలవంచుకొని యున్న రాజపుత్రినుంచి తక్కినవారినందరి నవతలికిఁదోఁచి)

8 భైరవి ఏకతాళం,

ఇదియేమిచిత్రము॥ ఇది॥ మదవతియే మోమాట్లాడెద॥ ఇది॥

పరిణయమెనయని వడుచుపయయె పరపురుషుని బిలిచిన వడ సబలికే॥ ఇది॥

ఇటునటు చెదరని దిటమగు మదిగల కుటిలచికురలిప్పటి వనితగ॥ ఇది॥

సాటిబోటులీమాటవిన్న నగుబాటుసేతురెచ్చోటనైన॥ శివ
లలితాడేపల్లి లక్ష్మీనృసింహోజ్జ్వల నుతచౌల్లేట్పతి వారిగల॥

చ. మొగ మొకరీతితోఁ జెమను మోవివిలాసము తగ్గి చన్నుల
న్దగిలినపుష్పమాలికలుఁ దారములూడక రాలెపక్కపై
సొగసుగ చెక్కుటద్దములుఁ జూపడె వింతలుఁ గొన్ని తెల్ల్యావ
ఱ్కగనగునమ్మ నేను వినఁగా తగుదానను గాన నెచ్చెలీ. 29

నన్ను బెదరించదలంచి యిన్ని చిత్రంబులీవె కల్పించుకొని నట్లు తోచుచున్నయది లేనిచో శుద్ధాంత సౌధాగ్రంబుపై నున్న నీకెట్లుపా సగుగాన నున్నదున్నట్లు చెప్పవే యొప్పులకుప్పా.

(అనిన తనమనంబున నుబ్బట్లాడినసిగ్గుగగ్గోలుసేయ తనలోఁ దా ను) అహా! కలలోఁగలిగిన రతిసౌఖ్యంబు లేమని సెప్పుదు. చెప్పిన నీక ప్పురగంధితప్పుగా నెంచి వెలిపించునేమొ ఛీ! ఛీ! ఇట్టిరహస్యంబు లెంతప్రాణస్నేహితులకైన తెలుపతగదు. (అని కొంతసేపూరకుండి) యెంత వెఱ్ఱిదాననైతిని. నాపంచప్రాణంబులలో నొక్క ప్రాణంబు గానుండి నాకు మేలుసేయుగోరి యొక్కనిముషంబైన బాయని యీనె చ్చెలి కంటె మచ్చికగల వారెవ్వరు. చెప్పెద. చెప్పి యీ యొప్పులా డినిలోఁ బఱచుకొని మదీయమానధనంబు హరించిన నాచోరుని నేలీరు నైన భావించుకొని మోహంబపనయించుకొనుచుండెదనొక్కరైనన్ను ట్టు దెల్యని జిట్టులు లేనట్టయితే కార్యంబు చెడి చిట్టచివరకు రట్టుపడి గట్టుకొనవలసివచ్చు (అని యోచించి) సఖీకీరవాణీ రమ్మా.

చ. ఒకకలగంటినమ్మ వికచోత్పలలోచని యొక్కసుందరుం
డకలుషరీతి వచ్చి బిగియారఁగ కౌగిలి గ్రుచ్చి మోవిపా
నకమును ద్రావి యద్దములనందగు చెక్కులు ముద్దువెట్టి సా
రెకు జనుదోయి ముట్టుచుఁ మఱి న్మరుకేళి నలర్చిపోయెనే. 30

ఉ. నవ్వుమొగంబు వాడు మది నమ్మకము ల్పరించువాడు మే
ల్జవ్వన మొప్పు వాడు కనుసన్నలఁ గూరిమి నించువాడు బ
ర్లవ్వలసొమ్ము వాడు కనులందెలితమ్ముల నేలువాడు నూ
పువ్వను ధిక్కరించు నునుముక్కుఁ గిగల్గిన వాడు సుందరీ. 31

ఉ. నల్లనివాఁడు చారు♦వదనంబున సన్ననిబొట్టు వాఁడువి
ద్యుల్లతబోలు చేలమెఱ♦నొప్పినవాఁడు కృపారసంబుపై
జల్లెడువాఁడు వక్షమున♦జానగుమాలికెవాఁడు చల్లనౌ
మెల్లనిమాటల స్మరము♦మెచ్చగచేసెడు వాఁడుసుందరీ. 32

ఉ. మారుడుకాఁడు శక్రుని♦కుమారుడుగాఁడు తలంపరోహిణీ
జారుడుకాఁడు కిన్నరవి♦చారుడుగాఁడు కుమారి వారల
న్వారకమెచ్చ నట్టిపయి♦వారలనైన నిరాకరించుహా
వారిజనాభు వంటిమగ♦వారలుగల్గుదురమ్మ భూస్థలిన్. 33

క. మదనుని కదనమ్మునకు
మ్మదనం బొగిజూపిచనియెకమగువానినుసీ
యెదనొచ్చుచు వచ్చెదనని
యెదయామది న్మరలిచెనోరకేహిన్వచ్చు నుకో. 34

(అని ఆత్మగతంబున) నేనెంత వెఱ్ఱిదాననైతినక్కటా! పట్టి చూచినమగవాఁడును, పెట్టితీసినసొమ్మును మునుపటట్టు ప్రకాశించవనుమాటలు, బూటకంబులౌనా యెక్కడికల, యెక్కడిగోడుయిూ పుట్టువున నికనట్టివానిని చేపట్టుదునా! యన్నలంతవానికి నన్నిత్తురా! (అని చెలికత్తియఙ్జూచి) కీరవాణీ! నేనా సుందరుని గట్టిగా పట్టుకొని యుంకవలసియుంటి. అందరికి న్వెరచి మానుకుంటి, అక్కా నీ వెక్కరణినైనన్వాని సుందరకులశీల వయోలావణ్యంబులెల్ల, నాయన్నలకుజెప్పి నన్ను వానికేయిప్పించి నాచే మెప్పొందవుకదా, నీకష్టంబునకు ప్రతిఫలంబొసగనా. యేది యోచించుము. (అనిన కీరవాణి తనలోలోను నవ్వుకొనుచు, ఇది గోవిందునిమాయగాని మఱొక్కటికాదని యారాజకుమారి న్బుజగించుచు)

కీర—కుంతల కాంత్యపహసిత షట్పదబృందా మిత్రవిందా.

చం. మదినిక జాలిజెందకుము కుమారిక లన్గనుపించువాఁడు నీ
సదనమునందునుండునె విచారమొకింతయులేక బల్కెడో
మదవతి తత్ప్రయత్నమిక మానక చేసి భవత్కటాక్ష సం
పదజరియించు నీకిక శుభంబగు సందియ మేల కామినీ. ౩౫

తల్లీయూరడిల్లుము. ఇక యీపని దప్పు యొండు పని నాకేల.

(అని అందరు నిష్క్రమింతురు.)

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము.

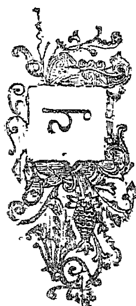
శ్రీచెన్నకేశవసహాయము.

మిత్రవిందాపరిణయనాటకము.

తృతీయాంకము

(రంగము-బంగారుమేడ. సఖీపరివృతయగు రాజకన్యక కడకు నారదుండు ప్రవేసించుచు)

నాదనామక్రియ—ఏకతాళం.

రాయణకేశవా।
గోవిందశ్రీరుక్మిణీలోలధారాధరనీల॥ నా॥
కోరినవారికికోరికలివ్వగ।
యేరీనీవంటివారీరేడుజగముల॥ నా॥
బృందారకులెల్లవృందనికీర్తించె।
స్నంవెగదయ్యాయానందునివల్ల॥ నా॥
వక్రయాత్రయమునపరలెదుకుబ్జని।
ర్వక్రగచేసినవక్త్రజితాబ్జ॥ నా॥
వరతాడేపల్లిలక్ష్మీనృసింహార్యారాయేడ్య
ధరణి శ్రీచోళ్లేకపురిజానకీశ్వర॥ నా॥

(చెలికత్తెయొక్కతెవచ్చి) ఏలికసానీ! యదుగోగీతంబుపాడుచు భవన్నికటంబునకు నారదుండరుదెంచుచున్నవాడు. (అనినదరహాసితవదనారవిందయై సఖులతో నెదురేగితోడ్కొనివచ్చి కనకమయాసనంబున న్గూర్చుండబెట్టి, మౌనీంద్రా! వందనశతంబొసర్చుచున్నదాన. (అనిపాదంబులపయినబడి కాచినిలుచున్న యాకుందరదనన్జక్కగాజూచి.)

నార — శీఘ్రమేవ కల్యాణప్రాప్తిరస్తు మనోవాంఛాఫల సిద్ధిరస్తు.

శా. రాకాచంద్రునిబోలు మోముతెలుపై రంజిల్లు కందమ్ములు
న్నీరాకారంబులనేలు కర్ణయుగము న్జెల్వొందు కన్బొమ్మలు
న్నోర్మికాల్మిదికిజాను కేలుగవయు న్బొల్పారు కృష్ణుండిక
న్నీకాంతుండగు నిక్కమీపలుకు ని ర్ణిద్రస్థితి న్గామినీ. 1

శా. నీతారుణ్యము నీయొయారమును నీనీటు న్వినంబొల్చునీ
సేతల్మినుమోవి నీసదుము నీచిత్తంబును న్నీనడల్
శీతాంశున్భ్రమియించు నీమొగము వాసిన్నిమ్ముచిన్మెచ్చగా
నాతో జెప్పెను నిన్ననందుకెకదా నారాక డల్మానినీ. 2

రాజపుత్రీ! నీపూర్వపుణ్యఫలం బేమనిచెప్ప శంకరపంకజాసన ప్రభృతి సమస్తదేవతా కోటీరకోటి సంఘటిత మహామణిప్రభా ప్రభాసిత పాదపంకజుండగు వాసుదేవుం డపరిమితానంద కందళిత హృదయ పంకజుండై నీచక్కదనంబునకుమెచ్చి పరిగ్రహించదలంచి నాతోచెప్పిన నేనలుదెంచి నీయన్నలతో సంభాషించి దుశ్శాసన పుత్రునకివ్వవలయునని నీపెద్దన్నయు, కృష్ణునకే యివ్వవలయునని నీచిన్నన్నయు కొట్లాడ వారిపోట్లాటమాన్పి యేకకంఠులజేసి స్వయంవరంబున నీయిష్టమైనవారి వరియించునట్లు కట్టుదిట్టంబు లేర్పర్చి నిన్నుజూచి పోగలందులకై వచ్చితిని. నిన్నుమెచ్చితిని. మచ్చెకంటి!

(అనిన పులకాంకురిత సర్వశరీరిణియై పునఃపునః ప్రణామంబులొనర్చి తేనెలొలుకు పలుకులతో)

మ-చ. మింటికిదాకుపెన్తపము మేయగతిన్నడచేసి వేడిన
న్గంటికిగానుపించనియఖండలమూర్తి వినీకునీపెనా
యింటికివచ్చికృష్ణుడు మదీశ్వరుడౌనని పల్కవింటినా
తొంటిభవంబునన్గలుగు ఘోరపునోముల పంటపట్టెదో. 3

(అనియాత్మగతంబున) ఏమీ నాపూర్వపుణ్యంబు. ఈ మహానుభావుం డలుదెంచి జగన్మోహనుండై వెలుంగు వాసుదేవుండు నిన్ను వరించునని చెప్పె. ఈవాక్యంబు లెంతనమ్మకంబుతో చెప్ప

జాల (నని కొంతవడి యూరకుండి) నాకంతకంతకు తెలివికలుగు చున్నదే! కేవల బ్రహ్మమానస పుత్రుండగు నీతపసినుడువు నుడువు లొక్కటియైనం దప్పిపోవునా, పోవు. దీని నిజానిజంబులు మదీయస్వప్నంబే స్పష్టపరుచుచున్నది. (అని హాస్యరస సదృశంబులగువాక్యంబులతో)

చం. ఇవినిజమైన పల్కులె మునీశ్వర!రుక్మిణిసత్యభామజాం
బవతిదినేశ పుత్రివరభద్రసులక్షణ నాగవిస్ఫుర
త్కువలయ నేత్రలుండననుగోరు నెకోరిన వారుకోపము
ల్దవులకనుందురే మదిముదంబొదవ న్గరుణించిమ్రొక్కెదన్. 4

(అని, మొగంబున చిరునవ్వొలయ)

శుద్ధకాంభోజి — ఆదితాళము.

నా — ఏలబాల బేలవై తివిక-నామాటలునమ్మక।
ఆలోకసుందరునికాంతు-లేలోలలోచనులుత్రిప్ప।
జాలరువెన్న్యాలనుగోప-బాలుడునీపాలవునిజముగనేల॥
మి — నెమ్మనమ్ము నమ్మదిప్పటికి-మీరెన్నిచెప్పిన॥ నె॥
తమ్మిగద్దియ కొమ్మయె-రుక్మిణమ్మనుచు వింటినిహారియా।
యమ్మకువశుడుకాకనారూ-పమ్మునకుభ్రమజెందునెచూడగ॥
నా — క్రొత్తక్రొత్తబిత్తరివినీవు-కనులారజూచినక్రొత్త।
యత్తెరవల కంటెయంద-కత్తెవంతియు కాకనుమే।
నత్తరూతురవునీపై-హాత్తునుహారికిచిత్తమెప్పుడు॥ యేల॥
మి — నిన్నమొన్నయున్న వాడుకదా-యాలేమ లందరు। ని॥
పన్నుగనెక్కుడైను క్రొత్త-యున్నవనుపోయి వారల।
మన్ననలు తెల్యకసిగ్గున-నున్న నేరములెన్నక నుందురే॥ నె॥
నా — వారిజేరికేరుచుండెదవు-సిగ్గెన్నినాళ్ళు॥ వారి॥
కోరినకోరికెలు-శౌరిచేరి దీర్చుచుండగ గడి।
శేరినారిమేమెవుడైన-గోరివచ్చినమాట్లాడవకో॥ యేల॥

మి—యే రికోరి భూరి తేజమున-చొల్లేరుపుర మును॥ నేరి॥
జేరి తాఁ డేపల్లిలక్ష్మి-నారసింహరాయునకు,
కోరినకోరికలిచ్చు-సారసలోచనునిమాఁదు॥ నెమ్మ॥

కం. ఇమ్ముగ నొక మంత్రరాజము
సమ్మతితో శౌరినాకు సొమ్మేనుండై
యెమ్మెలుగులుగ బ్రతిదివ
సమ్ముగ నాయింట నుండు సద్గుణ కాండా. 5

నార—(అని నవ్వుకొనుచు తనలోతాను) ఈచిన్నదా వన్నెకా ని మొగమున్న చోటైన నెఱుంగదే! యిప్పుడేయింత మరులెక్కియున్న దన్ని కార్యంబులారి తేరినచో నక్కమలాక్షుని బలంబోక్కసారి గుటుక్కన మ్రింగునేమో యబ్బబ్బా! యీబిబ్బోకవతి దెబ్బ (అని తల యూఁచుచు)

మ. తరుణీదక్షుణనాయకుం డతడు కాంతలోకాటి మందైనబం
ధురపంచాస్త్రకళా రహస్యములలోకతోరంబుగానందరి
న్నర మొప్పారగ నేలుచు న్నమతరంగత్కేళి దేలున్నుమీ
కరిభాస్వద్గతనీదుకోర్కె పిదపకన్నావింతు సైరించుమా. 6

బాలికామణీ! నీవింక సంతోషమున నుండుము. నీకోరికె లీడేరు కాలంబాసన్నం బగుచున్న యది నేను పోయివచ్చెద దయయుంచుము.

(అని అందరు నిష్క్రమింతురు)

(రంగము. దర్పణసౌధంబు-కీరవాణి ప్రభృతిచెలికత్తెలు గొల్వ మిత్రవింద కూర్చునియుండును)

మి— కీరవాణి! నాదగ్గర జేరికూర్చుండవెందుకు?

కీ—వలికసానీ నాకంతకంటె నేమిపని యున్నది. వచ్చియుంటిని.

మి—(కీరవాణిఁజూచి)

ఉ. ఎప్పుడు నాస్వయంవరము కేర్పడు భూపతులందరుండ నే
నెప్పుడు నామనోహరుని కేయింపాగిచూచెద కన్నులారగా

నెప్పుడుశౌరికంఠమునఁ హేమమయంబగుదండ వేతునా
కెప్పుడుచక్రిభర్తయనిఁ యెల్లరుబల్కఁగ దురింపుమీఱఁగన్॥

(అనినకీరవాణిదిగ్గున లేచి.)

కీ—తల్లీ భవదుల్లంబురంజిల్ల మునితల్లజుండంతయు కరతలామలకంబుగ చెప్పిచనియెకదా. ఇంతలో తొందరెందుకు. ఎల్లయోచింతము. (అనునెడ చతురంగబలయుక్తుండై కందర్పుండుదవ్వుదవ్వులదోఁచిన బెదరి చెలికత్తెలన్గాంచి బిగ్గరగా)

మి—ఉ. మారుడుసారసాలయుఁడుఁమారుడుశంబరదైత్యనాథసం
హారుడుమోహకాననవిఁహారుడుపుష్పశరప్రసారణా
చారుడుదుష్ప్రయత్నపరిఁచారుడుయావత్తమానసాంతకా
కారుడుఘోరవజ్రగుణవిఁకారుడువచ్చెనుచూడవేచెలీ. ౮

చ. చిలుకగుఱ్ఱంబునెక్కి కటి♦చెక్కినకేతకిబాకుతళ్తళ
ల్వోలయుపరాకుచెల్పుచును♦వెంటపికంబులుగొల్వఁగోరువం
కలుభటులై చెలంగసుమ♦కార్ముకమెక్కిడిపూవుటంపర
గ్గలికిఁబ్రదేశమొగి♦గాడఁగనేసెనికేమిసేతునే. ౯

(అనికొంతసేపూరకుండి.)

ఇంతియీకంతునికొంతసేపుకొనియాడిచూచెద. (అని)

సీ. కమలబాణుండవై♦కమలపాణులనేచ
నాయమాయిదినీకు♦కాయజన్మ
శుకతురంగుండవై♦శుకవాహులగలంచ
మోదమాయిదినీకు♦మాధవసుత
రతినాయకుండవై♦రతికాముకులనొంచ
బింకమాయిదినీకు♦పీనవక్ష
సుమకార్ముకుండవై♦సుమకోమలులముంచ
తేజమాయిదినీకు♦భూజనసుత

గీ. శబ్దసంబంధబాంధవ్య♦సరణిచూడ
భేదమింతైనఁగనుపించ♦లేదుమనకు

యెందుకో చలమిట్టు చూపు • తెలుఁగ రాదు
ఘోరితరవిక్రమధురీణ • పుష్పబాణ. 10

(అనియనేకవిధంబుల బ్రార్థించిన నంతకంతకు వెఱపించుచు పంచవిధశరంబు లాడలనించుచున్న కీరవాణిం జేరంజని దైన్యరసంబుతో)

హిందుస్థాని—జావ్ళితాళము.

ఇకెంత సేపునే భరింతునే సఖీమణీ।
యకారణంబుగా నలంచె నయ్యొ సఖీమణీ॥ యికెం॥
సుమాస్త్రుఁ డాళి మేను నిండె చూడవే చెలి।
యమానుషంబు సేయఁబూనె నక్కటో చెలి॥ యికెం॥
సుమంతమైన ధైర్య మెదను సోకదే చెలి।
సుమంబు వంటి మేను కాక స్రుక్కెనే చెలి॥ యికెం॥
ధరనొప్పు శ్రీచోళ్లేరునగర ధాముఁడై కృప।
వరలక్ష్మినారసింహరాయ వరదుఁ డేలఁడే॥ యికెం॥

(ఇట్లు బల్కి తనలో) శాఠ్ఠి వేయివిధంబులని పెద్దలనెడిమాట లబద్ధమా యీకొంచెపువానిని మంచిమాటలతో వేఁడిన మేలు సేయునా సేయఁడుగాన వీనిమానంబుమాలి నేలపాలగునట్లు గట్టి తిట్లు తిట్టి యేమట్టువెట్టెద కానిమ్ము. (అని రోషావేశ ముఖారవిందయై)

మ-శా. నీకోదండము వాడ నీదుశరము • ల్నీరంబులోఁగూడనీ
బాకాచెట్లను జిక్కనాకి వెతలై • పద్మంబులందక్కనీ
మూకల్గ్రండలనుండ నీరదము పా • ముల్నోటిలో నిండనీ
శోకాశంభుఁడు చూడ నేను మదిలో • సుంతైన నిన్వేడఁరా.

ఉ. నీకును నీదుమామబలెనీతి యొకింతయునైనలేక పె 11
న్వ్రాకలపెట్టుచుండెద వకారణవైరముచే వియోగుల
న్డీకొనలేవు యోగులకడిండిమగంటిమిగల్గువాడవే
ఛీ! కమలాస్త్ర శంకరునికే చెడెనన్న మది సిగ్గులేదుగా. 12

(అని సరోరుహాస్త్రుని తిరస్కరించి తదీయ చతురంగంబుల జూచి కోపముతో)

సీ. కీరమా నీకింత♦బీరమా హాహాంత
నరువసాంకవగంధి♦నాటవినవె
వాతమా సంజాత♦శీతమా ఇదిరోత
యనవు శేషఫణివేణి♦ననుచు కనవె
పైకమా నీవింక♦ధాకమా సవుజింక
మిడనీలవాలనా♦చెఱుగవేమొ
భసలమా నీవిట్లు♦మెసలమార్గమ దెట్లు
హేమనాసనటంచు♦నెంచిమనవె.

గీ. యెదిరిబలముల నెఱుగక♦నెవ్వరేని
కదిసిపోట్లాడ పరిభవం♦బొదవకున్నె
యందుకేకద మీదార♦హరునిదాకి
భస్మమైకూలడే మున్ను♦పంతమేది. 15

(అని శుకపికముల యసమీర బంభరంబుల నదలించి చెలికత్తెలఁజూచి) సఖీమణులారా! యెన్నిజెట్టినా అన్నియు స్మరచి కుసుమాస్త్రుం డసమాన విక్రమంబున పువ్వుటంపరచే నొడలెల్ల, చుఱుకు, చుఱుక్కుమనుపించె. కలకలమని చిలుక లులికిపడ బలికె నాతతభీతినసువారితంబులు చీకాకుపడ కోకిలమూకలు కోకోయనికూసె. ఇమ్ముగా తలదిమ్మ గ్రమ్మ తమ్మితేనియ లిమ్ముగాగ్రోలి తుమ్మెద మొత్తములు ఝుమ్ఝుమ్మన గానమ్ములు చేసె. మేనువడంకె. నేనింక సైపజాల (నని నెమ్మేనుమఱచి మూర్ఛిల్లిన చెలికత్తెలు వెల్లనైన మోములతో) తల్లి! మాయుల్లంబులెల్ల ఝల్లుఝల్లన మమ్మిక్కడడించి నీవెక్కత్తై వెక్కడికిపోవుచున్నదాన వికజవ్వని మాకెవ్వరుదిక్కు (అనునెడ కీరవాణి ధాతుస్థానంబుల పరిశీలంబుచూచి)

కీ—మదనమాలా.

మ—ఏమమ్మ కీరవాణీ.

కీ—ఇదిగో దీని చేయి చూడుము.

మ—చూచితిని.

కీ—క. ఇదిమూర్ఛగాని వేరొక
విధమేమియు లేదు చూడ • విధుబింబముఖీ,

మ—క. అదియే నేననుకొంటిని
సుదతీ యేమిడి నకనులఁ • జూచునె మనలన్. 14

కీ—సుందరీ తొందరించిన కార్యంబవ్వునా నేనందుకే కదా యోచించుటలు.

మ—అక్కా నీవన్నియు దెలిసినదానవు, నీవే చక్కఁనపోయెదవ్రా నాకు నా చక్కియే ముఖ్యము.

సీ. పడతిరో చల్లని • పన్నీరు చిల్కనా?
కీ—యదికను దమ్ముల • కంటవలదు.
మ—కమలాక్షిరో చంద్ర • ఖండంబు రాతునా?
కీ—స్తనచక్రములకడ • దలచవలదు.
మ—కలికిరో చిగురుటా • కులగుత్తులిడుదునా?
కీ—తనుభర్త్రమునకవి • తగులవలదు.
మ—వెలదిరో నేమంచి • వీవనవేతునా?
కీ—ప్రాణపుష్టముకడ • పట్టవలదు.
మ—గీ. చారుతరశైత్యచందన • సారికోరి
తెచ్చితిని చల్లవచ్చునె • మచ్చకంటి
కీ—మదనతాపంబు చేగ్రాగి • హృదయకలశ
పూరితస్నేహరసమది • పారలవలదు. 15

(అనెడు పలుకులకు మదనమాల మదికుదరక)

మ—కం. ఏపని సేయగబోయిన
నాపనివలదందువెప్పు • డదియేమిటికో.

కీ—కం. ఓపడతికోపమటవే
యాపనులాస్థానములను • నహాఁములటవే. 16

మ—అక్కా కీరవాణీ! ఈచక్కెరబొమ్మ వాల్చినపక్క కదల్చకున్నది. కాలాతీతంబైన నేమి హాని సంక్రమించునో గాన తొందరగా శైత్యోపచారంబు లొనర్పుటయే మంచిది. (అని కీరవాణిఁ జూచి)

సీ. ఇంతియీచిగురాకు◆ లేమిసేయుదమమ్మ?
కీ—ఈవిపాదములకం◆టించవమ్మ.
మ—అరటులపొరలున్న◆వవి యేమిపనికమ్మ?
కీ—పొలతియూరువులకు◆ పొదువవమ్మ.
మ—తోరమామాయులరుగు◆త్తులనెందుకోనమ్మ?
కీ—చెలిగుబ్బచనులపై◆ చేర్చవమ్మ.
మ—కలువరేకులు చాల◆ చెలులు దెచ్చిరిసుమ్మ?
కీ—కలికికన్నులమీఁద◆ కప్పవమ్మ.
మ—గీ. మొలకపాల మిదెందుకో◆ తెలియుదమ్మ?
కీ—ముగుదకుంతలములనుండి◆ ముడువవమ్మ.
మ—చెలఁగి కొండమ్మ లేపని◆ సేయునమ్మ?
కీ—గోతిచేదోయికిని గీలు◆కొల్పవమ్మ. 17

మదనమాలా! చూచితివా యీవస్తువు లీస్థలంబులకనుకూలంబులై శైత్యోపచారంబులచే నొక్క యరక్షణంబునకు తెలివి నొంది ప్రకాశింపఁగలదు. చూచుచుండుఁడీ. (అనునంతలో మునుంగిడిన పట్టుశాలువ సడల్చి దిగ్గున లేచి, కీరవాణీ మదనమాలలం జూచి)

మి—తోఁబుట్టువులారా! మీ మోముదమ్ము లెందుకో చిన్నబోయియున్నవి చెప్పుఁడు. (అనినవారలు చెక్కిళ్ళు దువ్వుకొని చెక్కులు ముద్దుపెట్టుకొని గంభీరభాషణంబులతో)

తే—గీ. ఏమిచెప్పుదుమమ్మ నీ◆విపుడు మూర్ఛ
జెందినందున భయమంది◆ చేయువిధము
లెల్ల చేసిన తెలివొంది◆తిపుడు మధుర
మృదులవాగ్వృంద ధృతకుంద◆ మిత్రవింద. 18

(అనిన వచ్చియు రాని నవ్వునవ్వి పునర్మోహావేశం బగుటయు చెలికత్తెలఁ గనుంగొని)

తోడిరాగము—ఆదితాళము.

ప—రాఁడేమాయలకాఁడే-యీఁడుజోడని నమ్మియుంటిని
నన్ను వీడనివాఁడనుకొంటిని। యేఁడే వాఁడయొ రాచపాడి మాని
యెందు॥ రాఁడే॥

ఘనుఁడాతఁడవి వలకోటగా। యల్ల! మునిమాటలవినీళ్ళమూటగా।
మది। ననుకున్న ముచ్చటలవి దూరమైపోయె॥ రాఁడే॥

మారుఁడెక్కు—వశత్రువుఁడాయెను। కంటికీరీతినిదూర్కు—లేదాయెను
కీరవాణియింక యేరీతిభరియింతు రా॥

వరకీర్తిజితహీరకాశుఁడైచెల్లే। ధృతిదివ్యసాధనివేశుఁడై
ధరతాఁడేపలిలక్ష్మీనరసింహారాయేడ్వఁడు రా॥

(ఇవ్విధంబున నలంగుచున్న యామంగళాంగిం గని తేనెలొలుకుపలుకులతో.)

చె—కం. కోమ్మా నామనవిని గై
కోమ్మా నీవింత మరులుకొనతగదమ్మా
రమ్మా వనరాజివినిక
రమ్మారయసుగుణసదనకరాజితవదనా. 19

చం. అచటికిపోయిచూడదగికనట్టివినన్నియుద్యానవచ్చట
నిచికలపుష్పసంపదలకువేడుకలెల్లనుగన్న నెమ్మది
నచ్చిగనుపించుపిమ్మటసరోరుహలోచనయిల్లుజేరిన
న్బ్రచురతనన్నికార్యములకుభంగురరీతిజెలంగుతప్పకన్॥ 20

(అనిన సంతోష మొందక డోలాయమానమానసయై)

సి—క. మాటలాకకోటిచెప్పిన
పాటకచేలుండువచ్చికపానుదలిర్ప
న్నాటములదేల్చకుండిన
బోటిరొ సంతోషమెట్లుకపుట్టును చెపుమా. 21

అయ్యో నమీఇష్టాను సారంబువచ్చెఁడనదియు తీరును. నారదునిమా టలకన్న నీతోఁటయెక్కువయే! మీపకోపంబురానేల లెండు. (అని అం దరు పరిక్రమింతురు.)

(రంగము. శృంగారవనంబు.)

మిత్రవింద చెలికత్తెలతోఁ బ్రవేశించి యచ్చటివింతలు కన్నులకొలఁ దిఁజూచుచు చెలులంగనుంగొని)

ఫీలు రాగము-ఏక తాళము.

వనమెంతో శృంగారమె బాలా!
వినమిట్టిదని గట్టిగను నెవ్వరస్సరైరిమున్ను॥ వన॥
అలమల్లెపువ్వగలతావు-తిలమించెగలిగించె!
వలనొప్పబలుకూరిమెదప॥ వన॥
చామంతివిడలేమొపాలుపొంది-నామీఁదనామోద!
మీమాడ్కిఁప్రేమంబుజూపె॥ వన॥
ధరచొల్లేరుపురమునమండి-వరతాడేపలి లక్ష్మి!
నరసింహారాయడ్యడేలు॥ వన॥

సీ. తనముక్కురంగుసౌ◆యమ్మసబూనెననికదా
చిలుకదాడిమపండ్లు◆చించుఁబెల్ల
తనపల్కునీడయం◆దునిచెనేడనికదా
యామ్రమంబుననుపికం◆బఱచుబెల్ల
తమకుంభములదాక◆తలచినవనికదా
వెలగపండ్లకుకరు◆ల్వేచుఁబెల్ల
తనసైత్యమొగిగర్భ◆మునఁదాల్చెననికదా
వలిగాడుపరటుల◆గలచుఁబెల్ల.

గీ. తమతను ప్రభలాగితరం◆గములనుంచె
ననిగదా వానిహరియించ◆హంసలెల్ల
నీకొలంకులలోనుండు◆బెల్లచూడ
చిత్రమయ్యెనుపూఁదోట◆చెల్వమెల్ల. 22

(అని కీరవాణి కై దండకొని)

ఆహా మంగళాంగి మనకుటంగట చెలంగు సరోవరస్థిత మంజుతర కంజాతపుంజ సంజాత, మకరంద, బిందు సందోహపాన మద బంభర డింభ శుంభ త్సంగీత మాధురీ శ్రవణాసక్తచిత్త సమాగతైణ కిశోరంబులును తద్వైణకిశోర విశాల చంచలదృగంచల సంభూత హాశ్చర్య రసమహార్ణవ తరంగిత రంగిత కరుణాప్లవస్థిత వనదేవతా వితానంబును, తద్వనదేవతా కనత్కనక కుంభ సదృశ మాంసల స్తనయుగ్మలావణ్య వీక్షణమాత్ర వ్రీడీకృత కరిణీనికరంబును, తత్కరిణీనికర సముద్యత్కర కంపితరసాల రసారుహంబులును, తద్రసాలరసారుహ పతితమహా రుచికరఫలవితానభుజ్యమానసంతోషిత వనసంచార శబరవనితా సందోహంబై వెలుంగు నీయారామంబు నందనంబును గేణిసేయుటకు సందియంబే సంతోషించితి. (అనిన కీరవాణి సంతోషంబున)

కీ—కం. మెచ్చితిపీవనరాజం
బచ్చుగదోహదముసల్ప♦వైతివికొమ్మా
మి—కం. మచ్చికతోనదిదెల్పిన
మెచ్చుచుసల్పెదనుమనకు♦మేలుగదమ్మా. 28

(అనిన ప్రతివృక్షంబును జూపించుచు)

కీ—సీ. ఇదియశోకముదీని♦పదతాడనముసేయు
మిదివకుళంబుమే♦లొదవనుమియు
మిదికురువకమునీ♦వెనసికౌఁగిలిగొను
మిదితిలకంబిందు♦వదనచూడు
మిదియెమాకందమి♦య్యెడకరంబునముట్టు
మిదికర్ణికారమిం♦పెనయఁజేయు
మిదియెవావిల ముఖా♦హ్వానవాయువుఁగవ్వు
మిదియె నమేరు మో♦మెత్తినవ్వు

గీ. మిది యొసంపెంగ ముఖరాగ - మెలమినీయ
మిదె ప్రియాళువు సంగీత ◆ మిచ్చెఁ బాడు
మీవిధంబునఁ బుష్పించు ◆ నీకుజంబు
లట్లుగాకున్నఁ బుష్పించ ◆ వదినిజంబు. 24

(అనిపలుకు చెలిపలుకులకు మొలకనవ్వు లొలుక)

మి—కప్పురగంధి! నీచెప్పినచొప్పున చేసితివి. నీవన్నమాట లన్నియు వన్నెబెట్టినట్లు జరుగుచున్నయవి నావెంట నంటిరమ్ము. నెచ్చెలీ! యిచ్చట విచ్చలవిడిపూసిన పచ్చపువ్వుల గోరంటు దంట కొల్లగా నల్లుకొని తరణి కిరణంబుల జొరనీక చల్లగాడ్పుల కిరవై యుల్లసిల్లు యీమల్లెపొదలలో నుల్లంబులు రంజిల్ల సల్లాపంబులాడుచు కంటికింపైన నీటుకాంద్రతో బోటులు వాటంబుగా కూటంబులో నచ్చట కావో యెంతవీలుగా నున్నదో కన్నులారజూచితివా? యిది యట్లుండనిమ్ము. మనకు అంగటజెలంగు సంపెంగలసొంపు కంటికింపుగా కంటివా ఘుమఘుమమను వాసనలెల్లదిక్కుల నల్లుకొని బంగరు రంగును తురంగలించగల సోయగంబుచే నివ్వాటిల్లు పుష్పములు కొల్లగా శోభిల్లుచున్నయవి. ఇట్టి పసగల కుసుమంబుల దంట కొక్కతుమ్మెదయైన మతిమఱచియైనం జేరదు కదా. నిండుజవ్వనంబున గండుమీలు నాయండకా పుండరీకాక్షుండరుదెంచని చందం బందు గన్పించుచున్నయది. అక్కా నా కొక్కరుతోడై రికబా. ఇదిపోనిమ్ము. ఈపన్నీరుకాలువ దాటిపోదమురమ్ము. తొయ్యలీ! యీతియ్యమామిడిచెట్టుకొమ్మలసందున పసందుగానుండి మెండుగాపండిన పండులను తనచంచుపుటంబుతో చించిరసవిసరంబు పసమీరచావి తనచెంతనున్న కాంతకందించుచున్న యీశుకరాజంబును చక్కగాజూచితివే! యేమిహాయైశ్వర్యము! యెక్కడచూచినా స్త్రీపురుషుల కన్యోన్యదాంపత్యంబుసే కన్పించుచున్నయవి యిదిచాలించుము. చల్లని నీరంబులు వెల్లువలై పారుచున్న నాసరసిచెంత నొక్కవింతగన్పించుచున్నయది. చె

చ్చెరపోదమురమ్మ. చూడు-చూడు. చేమంతి పూబంతులు రెండుచేతికిచ్చి హెచ్చిన మచ్చికతో నొక్కఁజెంచుకోడెకాఁడొక్కఁ చక్కఁరబొమ్మనుగట్టిగాఁబట్టుకొని నీచెక్కుటద్దంబులొక్కఁసారి నొక్కఁనిమ్మని మ్రొక్కిన నాటక్కులాడిగిరక్కున మరలిపోవుచున్నయది. అది రతిపరిశ్రమ మెఱుగనికన్నియవలె దోఁచుచున్నయది. కాకపోయిన యాకలికికంటికింపుగన్పింపకున్న వాఁడేమో? లేక మనయిద్దఱినిచూచినయీముద్దియసిగ్గుచేఁబోవుచున్నదియో. బోటీ మనకేమైన పాపంబు ప్రాపించునా (అనినఁ గీరవాణినవ్వుకొనుచు)

కీర——బాలా! నీవెంతబేలవే యూహాలుగంటివేమైనమన మొద్దనిగద్దరించితిమాయేమి. నీవిచ్చముచ్చటలిక చాలించుము (అనిపశ్చిమదిక్కుమొగంబై)

మి——కలకంఠకంఠీ! మనమనేక మధురరసభరితంబులగు ఫలంబు లనుభవించితిమి. సుధామధురంబైన చల్లనినీరంబులు గ్రోలితిమి. ఈయారామంబునన్గలచిత్రంబులెల్ల కన్నులకింపుగా చూచితి మిఁకకొంత సేపు ఒక్కఁ జాలరసాలభూజంబుక్రింద నెలరాతితిన్నెయందు కూరుచుని పరిశ్రాంతిజెందుదమా తల్లీ. (అందరుపరిక్రమింతురు.)

(రంగము-వనములోనున్న మేడ. సఖీపరివృతయైనమిత్రవింద ప్రవేశించుచున్నది.)

మి——మదనమాలా! కాంచితివా.

గీ.-భానుఁడఱుదెంచునని ప్రేమఁబూని వేడ్క
పశ్చిమాశాసతీమణిఁ బరగనెఱ్ఱ
పట్టుచీరను దాల్చినపగిదిఁజూడ 25
సంజకెంజాయ దోఁచెనుఁ ఛాయగతిని.

క. ఆచీరవనికిరాదని
దాఁచివెసన్నల్లు లోకఁదాల్చినగతిమూ
డాచానకటికిచీకటు
లీచతురాశల మెలంగెఁ హెచ్చుగఁ బైపై. 26

క. నిక్కముగ గగనచారులు
చక్కగదీపంబులిడినచందంబున నే
డక్కాచూడవెమింటను
జుక్కలుకన్పట్టిచూడజూడఁగనింపై. 27

చంద్రోదయవర్ణన.

సీ. హరికిమ్రొక్కెడిశచీతరుణివెల్గించిన
దీపించుకర్పూరదీపమేమొ
పూనిజయంతుఁడొప్పుగభార్యవెసచూడ
మొనసిచూపించెడిముకురమేమొ
తమ్ముఁడుచూడకందర్పుఁడొయ్యనగట్టి
పంపినముత్యాలబంతియేమొ
యమరులు తమజయంబమరఁదెల్పఁగవేడ్కఁ
గట్టించినట్టి జేగంటయేమొ
గీ. సారవల్లభకంఠస్థహారమందు
బరగుచున్నట్టివజ్రాలపతకమేమొ
వైజయంతమునందు దుర్వారగతిని
నలరుగోమేధికపు గడియారమేమొ. 28

(అని కొంతసేపు వితర్కించి గట్టిగా)

సీ. కర్పూరదీపంబుగాదివెలుంగుపై
వెలయుజక్కవకవవిప్పఁజొచ్చె
వరపుగాముత్యాలబంతిగాదిప్రభ
పొడగన్నవెన్నెలపులుగులెచ్చె
ఖచరులమేటిజేగంటగాదికాంతి
చూచినపద్మములొల్లంపునిచ్చె
క్రమదర్పణఫలకంబుగాదిరుచి
గాంచినకల్వలగములుమెచ్చె.

గీ. సన్నసన్నని వెన్నెల లల్లనాగెనమ్మ
చూడచూడగ వలిగాడ్పు సోకెనమ్మ
మగుడ చుక్కలు పైపైన మాసెనమ్మ
పేర్మిగనవమ్మ యిదిచంద్ర బింబమమ్మ. 29

(అని తచ్చంద్రాగమంబున కానందభరితాంతఃకరణయై కొంత సేపూరకుండి)

ఓ మదనమాలా! ఓకీరవాణీ! గండుమీరెడి యీపండువెన్నెల జగదండంబు నిండికొని కాంతిమంతంబై యున్నదను సంతోషంబు నామంతనంబున కింతయైన లేదుగదా! మీకందరి కెట్లు లున్నదియో యెండకాలంబున పండునిప్పుల దండగూరుచుండ నెట్లుండునో యీ చంద్రుని చంద్రికాహారంబు నామేనికంత యుష్ణంబు చేయు చున్న యది. నాకీబాధసోకకుండ నీకల్వల జేదును వేడుకొనుచున్నదాన.
(అని ప్రకాశముగా)

క. చల్లని రేడవు నీదగు
చెల్లెలు కల్కలనొసంగు క్షితినందరికి
న్గొల్లగ నీబావయు పెను
బల్లిదుడు భవద్గురుండు పాల్కడలిగదే. 30

ఇట్టి నీవు నాయట్టిపట్టిని రట్టుపెట్టనాయమా (అని వేడుకొని ననంతకంతకు కిరణప్రసారంబెక్కుడైన తీవ్రకోపానలంబు దరికొల్పుచు,) శీతకరణా! యిక నీగర్వభంగంబగునట్టుగట్టి తిట్టుల తిట్టెద చూడరా (అని బిగ్గరగా)

సీ. పగలెల్లదాగి దొంగగతి జేదిరుగాడు
ముచ్చ నీయెదపైన మచ్చపుట్ట
సొంపుగా మిత్రుని చూడలేక నలంగు
దైన్యాత్మ నీకళల్ దరగిపోను
చదువు చెప్పినవాని ముదితను చేకొన్న
పావిలేనట్టి నిన్నాపము బట్ట

మొదటిచెల్లెలిశాపముఁ దలఁపఁ జేసిన
ఖలనీచపాండురోగంబుపుట్ట
గీ. పుట్టినింటనిబొంగించి పారలసేయు
కష్టజాతివినీచగిరికాఁపుచూండ
వెసవియోగులపై బండ వేయుచుండ
కందదాయనునీకండకిందురుండ. 31
క. తరుణులబాధింతురయా
పురుషులకై సిగ్గులేకఁ బాల్పగనీవా
మరుడాయమృతుంలరై
వారిహారిపాపులకునాయువధికముగాదే.
ఉ. మునుపలదక్షయాగమునఁ బుఖ్యాతదక్షునిపక్షమైమదం 32
బునవడెవీరభద్రునితోఁ బోరినసిన్నెఁ గివామపాదఘు
ట్టనసలయించెనప్పుడుతటాలునబారితివారమాద్రుశాం
గనలగలంచకోరిచెడుఁ గాయిదిబంటుతనంబెరాజుసుకా. 33

(అనియనేక విధంబుల దూరిచెలులగనుంగొని) ఇక్కరాతుం దుక్కుమిగిలి తిట్టినమొండివడి పందువెన్నెలల నలయించుచున్న వాడిక నేనోర్వజాల. (అని మూర్ఛమునింగిన కీరవాణిమదనమాలంజూచి.)

కీ—క. వనజాస్త్రునిబారికిజ
వ్వనిగుందినగాదెమనమునవనముకురాక
ల్వనజాక్షినిచటనటువలె
వనజారినలంచసాగ్యవనమేలయికన్. 34

(అనినమదనమాలయోచించి)

మ—అక్కా ఈచక్కరబొమ్మను శీతోపచారంబుల మూర్ఛదేర్చి యింటికిచేర్చి యీమచ్చటలా మచ్చెకంటితల్లికి నన్నలకు దెల్పి శీఘ్రకాలంబులో స్వయంవరంబు జరుగునట్లు సేయుట యుచితమైనట్లు నాకు తోఁచుచున్నయది. నీచిత్తం బెట్లున్నదో యోచిం

చుము. లేనిచో నీతోయజానన కాయజ తోయజారులబారులచే డస్సినపిదప మనమేమి సేయఁగలవారము. (అనిన)

కేర—మదనమాలా ! నీయోచనయోచింపతగినదే.

(అనిమూర్ఛదేర్చి, అందరు నిష్క్రమింతురు.)

తృతీయాంకము సంపూర్ణము.

శ్రీచెన్నకేశవసహాయము.

మిత్రవిందాపరిణయనాటకము.

చతుర్థాంకము

(రంగము-విందుఁడు-అనువిందుఁడు-మంత్రి.)

న ర్మసచివ! ఇటురమ్ము.

మం—రాజకుమారా ! వచ్చియున్నవాఁడ సెలవేమి.

విం—క. మామిత్రవిందకాశ్రిత

రామకువరుసస్వయంవరముసేయుమటం

చామంనిపతి సెప్పినమన

మేమియొనర్చకనునుంటిమిందాకనొగిన్.

కావున మంచిముహూర్తంబు విచారించి చెప్పుటకు మనపురోహితశిఖామణియైన గర్గమహామునిని రావింపుమా.

మం—చిత్తమాలాగే పిలిపించుచున్నవాఁడ. (అంత గర్గుండరుదెంచి ద్వారపాలకున్జూచి)

గర్గు—ఒరీ! నీవెవ్వండవురా నేను వచ్చియున్నానని మీరాజుగారితో చెప్పుమురా ?

(అనిన వాఁడులోపలికిపోయి)

ద్వా—ఓరి! నీవెవ్వఁడవురా నేను వచ్చియున్నానని మీరాజుగారితో చెప్పుమురా ?(అనినరాజునవ్వుచు)

విం—ఛీ! ఛీ! పిచ్చివిధవా ! వచ్చియురానిమాటలు మాట్లాడకుపో.

(అంతవాఁడరుదెంచి గర్గునిజూచి.)

ద్వా—ఛీ! ఛీ! పిచ్చివిధవా ! వచ్చిరాని మాటలు మాట్లాడకు పో. అని అన్నాడయ్యా స్వామి!

(అనిన వానిఁజూచి)

గ—అప్లాగాదురా శంంతా! ఆయన వచ్చియున్నాడని అనరా.

[అనిన ద్వారపాలకుడిట్లనగా రాజు కోపోద్దీపితమానసుండై.]

విం—ఛా! దుష్టమానసా! చెంపలు వేయించెద వెళ్ళిపో. మళ్ళావచ్చితి వేని నీమచ్చమాపెద (అనిన వాడువచ్చి అదియేఅనును)

గ—ఈమాటువెళ్లి మీపురోహితుండగు గర్గుండు వచ్చినాడనిచెప్పుమురా (అనినచని వాడట్లుచెప్పును)

విం—శీఘ్రముగారమ్మనుమని చెప్పుమురా (ప్రవేశించును)

విప్రవర్యా పదివేలవందనంబులు కల్యాణు, కల్యాణు. ఈమణిసింహాసనమందధిష్టించుడి (కూర్చుండిపిమ్మట)

గ—రాజన్యశేఖరా! మీరునన్ను రావించిన కారణంబేమో సెలవివ్వుడు (అనినహాసన్ముఖుండై)

విం—గీ. పొందుమీరగ మామిత్రకవిందకిపుడు
పరిణయమొనర్పఁగనుస్వయంవరము సేయ
బూనినారము శుభకరంబైన యొక్క
లగ్నముసుచూచిచెప్పుమీశలలితచరిత. 2

(అనినవాబ్రాహ్మణుండు హాస్యరసంబు చూపించదలంచి)

గ—రాజా మేముక్రొత్తగా శుద్ధలించిన పంచాంగశ్రవణ శ్లోకంబునావధాన చిత్తుడవై వినుము, (అని పంచాంగము చేత పుచ్చుకొని బిగ్గరగా)

శ్లో॥ శ్రీకల్యాణగుణావహం రిపుహతం దుస్వప్న దోషాధికం।
గంగాస్నానవిశేష పుణ్యాహననం గోదానఫలంగం నృణాం।
ఆయుర్భంగమముత్తమం సుచిహతం సంతాన సంపర్ధరం।
నానారుగ్మతసాధనం సముచితం పంచాంగ మాకర్ణ్యతాం॥

అద్యరాత్రి తిథిశ్రుణుత రంగసాని......... గడబడ నామ సంవత్సర దాలితలమాసంబున నింద్రియపక్షంబున నేడు ద్వాదశాంగుళి ...... వారం కంఠాభరణ నక్షత్రం దుర్మదయోగం బాలకరణం. ఈరోజున పన్నెండుగడియలరాత్రికి .... ఛార్జం తెల్లగా వెళ్ళిపోచుంది మహాప్రభో! (అనిన రాజు ముసిముసి నగవులునగవుచు)

విం—గురుశిఖామణి! మీరిక హాస్యరసంబుమాని శాంతరసంబుగైకొని మేమడిగిన ప్రశ్నకును త్తరంబొసంగవలయును. మహాత్మ! (అనిన సంతోషి తస్వాంతుండై)

గర్గ—అట్లాగే చెప్పచున్నాను. రాజేంద్ర!

గీ. సరవి రేవటిమాఘమాసంబునందు
శుక్లపక్షంబునసుమడిసొంపుమీర
దశిమిగురువారమునమహాదాత్తగతిని
నెక్కలగ్నంబుసఫలమైయున్నదయ్య. 3

ఈలగ్నంబున మీరాకార్యం బొనర్చితిరేని చక్కగా నిర్వర్తిల్లు. రాజచంద్ర! (అనిన సంతోషించి మంత్రిమొగంబుచూచి.)

విం—నర్మసచివా! యీధరాసురశిఖామణికి అనర్ఘ్యవస్త్రభూషణతాంబూలాదికంబు లిప్పించి వీడ్కొల్పుము. అంగవంగ కళింగ కాశ్మీర కురు కరూశ ద్రవిడాంధ్రదేశ ప్రముఖ చప్పన్నదేశాధినాథులకు ఈవార్త శుభలేఖలమూలముగా తెలియపరుచుము. లగ్నకాలంబు వరకేవిధమయిన లోపములు లేకుండునట్లు అన్ని కార్యంబులొనర్పుము. మన నగరంబుశృంగారింపఁ బనివాండ్రని యమించుము.

మం—భవదాజ్ఞాను సారంబుగా భూసురోత్తమున కన్నివిధంబుల సంతోషపెట్టి పంపినాడ. తక్కినవన్నియు క్రమక్రమంబుగా సిద్ధపరుచుచున్నవాడ.

(అందరునిష్క్రమింతురు.)

రంగము—భర్మహర్మ్యము.

(మిత్రవింద ససఖియై ప్రవేశించి, చిత్తజాయత్తచిత్తయై తత్తరంబున.)

14 జంఝూటి-రూపకము.

మరచిపోతివో కృష్ణా-కృష్ణా కృష్ణా నన్ను
కలువరదీర నీదు సోయగంబు గాంచనైతి హా।
నెరకౌగిటనుండితీవను-విరసునవే మోసపోతి మ॥
ఇచ్చకములు చేసినా-కేమోయేమో యేమో చెప్పి।
పిచ్చిదానిచేసికూరి-మెచ్చజేసితా హా।
మచ్చిక చేవయ్యోదముడి-విచ్చిననలమచ్చటలు మ॥
పెదవికేనియులాని-యానియూని డుచ్చి।
సదమలాంగినిన్ను బాయ-జాలనంటివా హా మ॥
ముదమొదవగ కందర్పుని-కదనంబున నేలవదడి।
ధరణిచోల్లేరుపాల-పాలపాలశౌరి।
కరుణతో దేవపల్లిలక్ష్మి-నరసింహరాయావన।
శరణంటిని సరసిజముల-నిరసించెడి చరణములకు మ॥

(అను వాక్యంబులు విని వెరగంది కీరవాణి మదనమాలలు లేచి)

చెలి—తల్లీ! రాజపుత్రీ! నీకొదవిన మదనజ్వరంబును చంద్రశైత్యంబును పోగొట్టి యుంటిమే. తిరిగి కృష్ణపై తీవ్రోద్రేకంబు గలిగినట్లు తోచుచున్నయది. ఏమి కారణంబు చెప్పు మొప్పులకుప్పా (అనిన తలయెత్తి చూచి మహాదైన్యంబున)

మి—ఉ. ఏమని చెప్పుదాన తరళేక్షణలార! మదీయమానసం
బామురవైరియందు ప్రియమారగడించె దెనుమేను మాత్రమి
చ్చోమిము బాయకున్నయది-సొంపుగ నేను గమించు వెల్లవం
డై మనియున్నదంచు నెద-లందుల నమ్మకుడమ్మ మీరికన్. 4

(ఆత్మగతంబున)

15 నాటకురంజిరాగం-రూపకం

మరచినామరపురాదుగా—పగకానివగలు॥
కరుపుదీర మోవిపాన-కంబుగ్రోలిచవులకలరి।
చెరుకురసంబాకలెక్కయే—చెలియనిపలికినపలుకులు మఱి॥
నడుముక్రిందయెడమచెయ్యి-నాకెమ్ముగనుజొనిపియెత్తి
యొడలెల్లసునొడలిపయిన్వ్రాడ-కౌగిలిగొనుదుడుకులు మఱి॥
కప్పురంపువిడెముపంట-గట్టిగానుబట్టినన్ను
చప్పునమునిపంటనుగొను-మిప్పుడనెడుపలుకులన్ని మఱి॥
లలిదలిర్పతాడేపల్లిలక్ష్మి-నారసింహరాయుఁ
నలరించెడుచొల్లేశ్వర-జలజాక్షునిబలునేర్పులు మఱి॥
(అనికీరవాణిమదనమాలలగనుంగొని)
సీ. రాదుగానాయీండుఁవాడుగాదయవీడి
నాడుగానాయుమేఁచూడవమ్మ
(అనినమదనమాలయంజలిపట్టి)
మ—ఎందుకేచెలివానిఁబొందుకేగదదీని
మందుకేయోచించుఁచుందునమ్మ
మి—పోదుగావిడనాడఁరాదుగాయీకూర్మి
లేదుగాప్రియమునాఁమీదకొమ్మ
(అంతకీరవాణి తేనెలొలుకుపలుకులతో)
కీ—కందకేమదిభీతిఁజెందకేమరుబారి
గుందకేధైర్యంబుఁజెందవమ్మ
మి—గీ. మానవచ్చునెయనుభవమైనకతల
మ—మానుటొకయబ్రమేవెఱ్ఱిదానవమ్మ
మి—పోయివచ్చెడివారెవ్వఁరేయచటికి
కీ—పంపవేపోయివచ్చెదఁబైడిబొమ్మ. 5

చికురనిందితషట్పదబృంద ! మిత్రవింద ! నీడెందంబున నెందుకు సందియంబు. నీయిష్టంబుకష్టంబనకస్పష్టంబుగా చేసెద. చెప్పదగి

నమాటలు చెప్పిన నిప్పుడే పోయెద. నామాట ముమ్మాటికి నమ్ముం

(అనిన చిఱునవ్వునవ్వుచు కీరవాణింజూచి)

మి—సీ. కనుమూసిననుచూచి♦ననుసేదుసోయగం
బున్నతగతితోఁచుచున్నదనుమి
తనుమానిననుకాని♦పనిబూనిపెరవాని
కోమలికలనైన♦గోరదనుమి
తనయన్నలనుమన్న♦ననుగోరితనపూన్కి
తెలియగానూచన♦తెలిపెననుమి
సిరిపట్టువరవెట్టి♦నరుచిరబౌణము
శ్వేయుగాచెలినిల్పి♦దాయెసనుమి

గీ. యలుకలొలుకగకలకల♦బలుకుచున్న
చిలుకపలుకులకలకల♦కులికెననుమి
ఝుమ్మఝుమ్మనుభసలగా♦నమ్ముపకును
కొమ్మకిమ్ముగతలద్రిమ్మ♦గ్రమ్మెననుమి. 6

ఉ. రమ్మనుపువ్వుబోణికిక♦రమ్మనురాగముకల్గెనీపయి
నెమ్మనురుక్మిణీసతివ♦లెన్మనుపందగుమాశుభాంగినీ
సొమ్మనుకొమ్మగాదొకరి♦సొమ్మనువేడుకతోడనీవుగై
కొమ్మనుపైడిబొమ్మయను♦కొమ్మనుకృష్ణునితోడనెచ్చెలీ. 7

చ. దరమనుమాశుభాంగికి♦ముదంబలరించెడికందరంబునుం
దరమనుమాపసిండికిని♦తళ్కులొసంగెడిమేనికేవికా
వరమనుమాచనుంగవకు♦వారిజలోచనరేపెనాస్వయం
వరమనుమాజనార్దనుని♦వాసిగతోడ్కొనివేగరాసుమా. 8

(అనిచెప్పి నిరుపమాలంకార సర్వావయవయై తనశృంగారం
బంత యొక్క దర్పణపటంబునం దాకర్షింపచేయించి యాదికీరవాణి
కరంబునకు కరంబుగానొంసంగి ప్రకాశముగా)

16 శ్రీరాగం-రూపకం.

పోయిరావె బాలికామణీ। వారికడకు నేడు॥ పో॥
నాయుదంతమంత జెల్పి తోయజాక్షునీయెడకును బోయకతే॥ పో॥
నిన్ను నమ్మియున్న దానను। నామనమునందునీ॥ ని॥
కన్నెపాయ మెల్లసొగసుగా మొనర్చి। వెన్నునకేజన్నెకడితి॥ పో॥
ఒంటిగాంచి మాటలాడవే। గోపాలుతోడ నెంటి॥
కొంటెలైనయచటివాలుగంటులకట। వింటేబల్తొంటాయిక॥ పో॥
ధారుణిచోల్లేరుపురమున। విహరించుచుండి॥
నారితాడేపల్లి లక్ష్మీనారసింహారాయావనుడేలును నిను॥ పో॥

కేశాశితజితనీరద శ్రేణి! కీరవాణి! నాసంగతినీ వెఱింగిన జేకదా! మొట్టమొదట పటంబుముందటబెట్టి కనిపెట్టి మాటలాడుము. స్వయంవరంబునకుదప్పక రమ్మనుము. రానట్టయితే నీరాచపట్టి సిరిపట్టి బెట్టేయునలరంప కట్టియలుగుట్టుచెడగొట్టు. మట్టుమీఱినవగలసెగల న్వ్రాగలి నగుబాటుజెందునని ముకుందునితో చెప్పి యొప్పించుకొనిరమ్ము. వచ్చుచో యావట ఫలాధరుని పటంబు దెమ్ము. శుభమ్మునబొమ్ము (అని రెండుమూడడుగుల కొలంది సాగనంపును.)

(అందరునిష్క్రమింతురు.)

రంగము—ద్వారకాపురంబు శ్రీకృష్ణకోట్టు.

కృ—(కోరమీసంబులు వడవేయుచు) ఆపదుద్ధరోన్నత్య! యుద్ధవామాత్య!

మం—చిత్తము నందితసనక సనందన వందనందన !

17 జంఝూటిరాగం—రూపకం.

కృ—మంత్రిసత్తమా! తెలియంగబల్క। మంత్రి॥
తంత్రములనుసేయుచుభువి దానవులుజెలంగవారి।
మంత్రంబులువినిశితశర మంత్రంబులజూల్చెదవడి॥ మంత్రి॥

మం——నందనందనా చేసెదనుమనవి। నం॥

ఇందిరేశదనుజుడొక్క-డేని-యుద్ధరాస్థలంబు।

నందునగాన్పించరయే-సందునడాగిరొ తెలియదు॥ నం॥

కృ——భటులువచ్చిరే మనమంపినట్టి॥ భటు॥

దిటవుమీరగానునరుడు-నిటలనేత్రుగూర్చితపము।

పటుగతితోనొనరించియు-పాశుపతాస్త్రముగొనెనట॥ మంత్రి॥

మం——నిజముదేవరా మీఅన్నవార్త॥ నిజ॥

విజయుపూన్కి దీరకున్న-విస్ఫురత్కృపాఫలంబు

భుజియించిన కరుణించక-పోనే శంకరుడైనను॥ నం॥

కృష్ణ——శూరులెల్లను సుఖమున్నవారే॥ శూ॥

పౌరులెవ్వరైన దుష్ట-బాధజెంది యుందురుగద

కారుణ్యమనంబుల మన-వారలు వర్తింతురుగద॥ మంత్రి॥

మం——ధరణిచొల్లేరు పురపాలుడగుచు॥ ధర॥

వడుసతాడేపల్లి లక్ష్మీ-నరసింహ రాయాగ్రగణ్యు

సిరులొసగుచు రక్షించెడి-ధరణీజపుని బోలినశ్రీ॥ నంద॥

సీ. పాపిపూతనమున్నె ♦ ప్రాణములవిడిపోయె
మదతృణావర్తుండు ♦ మాయమాయె
శకటాసురుండు భా ♦ స్వద్రీతినిద్రించె
కడుబావుకొంగర ♦ క్కసుడుగాంచె
కంసభూపతితమ ♦ గమునుండిపడిచచ్చె
చాణూరుడాయమ ♦ స్థలముసొచ్చె
యవనుండు మదమున ♦ దవిలినేలకుగూలె
క్షితిజరాసంధుండు ♦ వెతలదూలె.

గీ. దుష్టసంఘముభవదీయ ♦ ముష్టిహతుల
ద్రెళ్ళిపోయినకతమున ♦ దేవమధ్య
రాష్ట్రజనులెల్లహాయిగా ♦ రాత్రిబగలు
సౌఖ్యములదేలుచున్నారు ♦ చక్రధరణ.

నిర్వక్రపరాక్రమ నిర్దళిత దుష్టరాజచక్రుండవై ప్రకాశించుభవద్రక్షణీయంబగుచున్న రాష్ట్రంబెల్లనుల్లసిత సర్వసౌఖ్యలీనంబై యున్నయది. శౌర్యౌదార్యధైర్యగాంభీర్య ధుర్యుండవగు నిన్నింతవాఁడవని స్తోత్రంబుసేయుటకు పాత్రుండనే భక్తపక్షపంకజాక్ష!

(అనిన సంతోషిత స్వాంతుండై కోరమీసంబులు వడపేయుచు)

కృష్ణు—ప్రస్తుతకరణీయంబులగు కార్యంబు లెవ్వియు లేవుగదా.

మం—చిత్తము. విచారించిచూచిన నేమియు కనుపించియుండలేదు.

కృ—చం. కుడితొడచేయి లోచనము కుంతలరీతి చలించుచున్నది
య్యెడనెదలోన వేడుకలు హెచ్చగజొచ్చెను రుక్మిణిన్మదిం
బడరగబెండ్లియాడుతరినైనగలిగ్గనుపించెనాకు నే
ర్పడవివరించుసీమజి♦రంబుగ యోచనచేసిమిత్రుడా.

మ—సంరక్షిత కృష్ణా! శ్రీకృష్ణా! భవదమృత మధురవాక్యంబులీ సేవకునకు కర్ణానందంబులు చేయుచున్నవి. కొద్దికాలంబులో నొకముద్దియ నీముద్దరాలగు నట్టుకను పట్టుచున్నయది. ఇందు కెందును సందియము లేదు. దక్షిణనాయకుండవై ప్రకాశించు నీకెందరుసుందరులైనం గొదువగానే యుందురు. దేవా!

(అని అందరు నిష్క్రమింతురు)

రంగము—కృష్ణుండు కీరవాణి.

(కీరవాణి భయభక్తియుక్తిచే తస్కాయె యొక్క పటంబు వారిముందటన్బెట్టి చేతులుజోడించి)

సీ. జోహారులవేనీకు♦ బాహాబలోద్ధూత
ఘనవిక్రమోద్దీప♦ కంసభావ
దండంబులవేనీకు♦ ధారాధరోపమ
భాసురతరనీల♦ భర్మచేల
జోతలివ్వేనీకు♦ సుందరాపహసిత
కందర్పశతరూప♦ కమ్రచాప

మొఱ్ఱిక్కులివ్వేనీకుఁ మునిజన సంతాన
సన్నుతగుణజాలఁ సత్యశీల
గీ. వందనంబులు సద్భావకవాసుదేవ
శరణులిహితాకకోటీరకశౌర్యసార
నతులానచ్ఛేదలతదుర్కృతవిపక్ష
కోటియభివాదనములయ్యకనికాయ. 11

కృ—శీఘ్రమేవ భవదిష్టార్థసిద్ధిరస్తు. (అని తదీయలావణ్యంబున కతి
కుతుకాయత్త చిత్తుండై నవ్వుమొగంబుతో)

మ. సకియా యెవ్వరిదాన వెందుకొరకై చాతుర్య మొప్పారభ
ర్మకలాపద్యుతితోడవచ్చితివితోరంబై ననీరూపుమ
చ్చికచేగాంచినమోహము న్నెనరునెక్కెలొవ్వప్పగా చెప్పుత
ప్పకనాతోడభయంబుమానియువతీ భాస్వన్మరాళీగతీ. 12

(అనిన శౌరిదయార్ద్రదృష్టికి సంతోషించుచు)

కి—ఆ. పేరుకీరవాణి సారసమృదుపాణి
పటములోననున్న పడతిమిన్న
సేవసేయుదానఁ చెలగినన్నాచాన
మెచ్చుపంపగాను వచ్చినాను. 13

(అనిసమీపించిపటము చేతపట్టుకొనిచూపించుచు ప్రకాశముగా)

సీ. ఇదిక దా కలలోన గదసి తేనెలబావి
యనిచప్పరించినయట్టి పెదవి
ఇదిక దా యెదయెద గడియకౌగిలిగొని
సరవితో మెచ్చిన చన్నుదోయి
ఇదిక దా యెడమచే యిడిమేటిముకురంబు
కరణినున్న దటన్న మరుని యిక్కు
ఇదిక దా తమకంబు గదురగా మేనిపై
వ్రాలిముద్దాడుక పోలపాళి,

గీ. ఇదికదా నీ వెముడివిచ్చి కవదలదీసి
చెలిమిత్రోద్దాలద్రోసినకంచీలకొంగు
ఇదికదా నిందుజాబిల్లి కనదరగొట్టె
నంచుమెచ్చినయీసుందరాంగి మోము. 14

శా. నీమేనత్తకుబుట్టి మోహ మొదలో నీమీద టన్నెట్టియా
న్నోమార్గంగజు బొరగిట్టి విధినా కనుండింపు చేపట్టియో
భామా నీపతిగట్టియుంచుకలుకకన్యాభవంబునన్దట్టిమా
రామారత్నము వట్టియున్నదిసుమా కప్రాణంబు సర్వేశ్వరా. 15

(అనిపలుకుపలుకులకు పరమానందంబుజెంది యాపటంబు క
రంబునబట్టుకొని తదీయస్వరూప యౌవన విలాసంబులకు మెచ్చి
కొనుచు తనలోతాను నవ్వుకొనుచు తలయూచుకొనుచు మీసంబులు
దువ్వుకొనుచు కీరవాణింజూచి)

కృ—ఆ. తల్లిదండ్రులెవరు కతరుణికి పేరెద్ది
యున్నదమ్మ కెందకరతివ యుండు
దేశ మెచటదానికి తేటతెల్లంబుగ
విన్నవింపుమంతకవేద్య కాంత. 16

బాలకాపాలా !

కీ—సీ. అధిపనీమేనత్తయైన రాజాదేవి
సూతురై యొప్పునే కువలయాక్షి
విక్రమశాలులౌ విందానువిందుల
తోబుట్టువయ్యెనే తోయజాస్య
భవదీయమిత్రులై బలుగుపాండవులకు
పినతల్లిబిడ్డయే పీతవస్త్ర
వైభవయుగవంతి వరపట్టణంబున
జన్మించెనే మహాజ్వాలకలాప,
గీ. యదియొరదబృందకాంత్యప హాసితకుంద
సఖిజనానందకచలిత సజలకంద

బుధవిహితచ్ఛందవరయాన॰వుషితమంద
మేదురార్చితకందమా॰మిత్రవింద. 17

(అనుపలుకులు చెవులకు రసాయనంబులై దోప యూవటంబు దిక్కుచూచి చూచి) కుంతలాకార మధుకరశ్రేణి! కీరవాణి!

కృ—మ. తరుణీనాకదివావికిన్దగిన దే॰తప్పేమినన్నొకట
ల్గరమర్థిన్గలలోన దో-చినవను॰ల్గామింపగాబాడియే
సరవిన్దర్పణపృష్ఠభాగమున భా॰స్వద్దీతిగన్పట్టునుం
దరరత్నంబులమూట నందుకొనకాం॰తాయేకిన్నక్కమే. 18

(అని పలుకు కృష్ణుని యభిప్రాయం బెఱింగి)

18 శేహగ్ రాగం-ఆదితాళం.

కీ—వినుముదెల్పెదదానిపల్కు పల్కు-పల్కులను-తేనెలొల్కు॥
కనులతళుకు-బెళుకు చేపలనుచు జెప్పనొప్పునా॥ నీ॥
గనినమారుడనగనెంత మనమునకాశ్చర్యమొంద॥ వి॥
ముక్కుసంపెంగపువ్వునేలు పెద్దయద్దా
ల్చెక్కులడాలు ముక్కు-టక్కులాడికురులుతుమ్మెద
రెక్కలనెకసక్కములాడు-నిక్కుచున్నచనులుపిల్ల
జక్కవలకొక్కరించు॥ విను॥
మోముసోమునితోడబోరు-నారుతీరుచీమలబారు
కామినికంధరముదరము-కోమలియానముసమద
సామజముగానుబల-మేఖియులేదునిజముగ॥ విను॥
పరమదుర్మార్గులచెండి-చొల్లేరనువురమునసుండి
ధరణితాడేపల్లిలక్ష్మీ-నరసింహరాయాగ్రణికి
సిరులనిచ్చిబ్రోచుసీతా-వరునిబోలినట్టిశౌరి॥ విను॥

సీ. చంద్రచేలంబు భా॰స్వద్దీతినీకుం బె
చంద్రఫాలంబుమా॰సతికిలేదె
చక్రంబునీకర॰స్థలిప్రకాశించితే
చక్రంబుమాచెలి॰ స్తనముకాదె

కంజంబున్ననాభి గామోద మొందితే
కంజంబు మాయింతి గళము కాదె
రంభనీకడ జేరి రాగంబు పాడితే
రంభ మాసఖిమోరు రతిచెలగదె
గీ. నీకుగల శబ్దవితతి లోకనిక్కముగను
సగము భాగించుకొని యెహా చానమున్నె
రాకనీ కేలతప్పమా రామకడకు
బాలగోపాల! రాధికా ప్రాణలోల. 19
ఉ. కంటికి నిద్రలేదు నిను గంటిని ముందొక తేయిపూటనా
యింటికి వచ్చి పుష్పశరు డేచగ నానజనింప జేసి బ
ల్మంట మెలంగ బెట్టితివి ధర్మమె రేపట నాస్వయంవరం
బొంటిగ నందరిన్గెలచి యొప్పగ నన్గొనుమన్న దీశ్వరా. 20
ఉ. అందరికంటె నీకు ప్రియురాలైన చెలిన్గద యెట్లటన్న నే
పొందుగ మేనయత్తకును పుత్రికనై నకతంబునన్గదా
సుందరరూపయార్గురుని చూచిన సుందిగ నాడపోకటం
బిందుని భాస్య చెప్పవనజేక్షణ రాగదవయ్య మొక్కెదన్. 21
(అని పలుకుపలుకులకు మొలకనవ్వులొలయ నింతలో కం
తుండంత లతాంతకుంతంబు లేయ నంతకంత కాకాంతపయి నోహం
బెక్క గోరమీసంబులు దువ్వుచు)

కృ—కుంతలనిందితబంభరజాలా! బాలా!

ఉ. వచ్చెదనే స్వయంవరము వారణ జూడగ నాడుదానినే
మెచ్చెద రాజలోకమున మేయగ లిన్నిరసించి దానినే
దెచ్చెద నెవ్వరైనమున దేలి యెదిర్చిరయేని బాణముల్
ల్గ్రుచ్చెద మింట వేలుపులు కోయని యార్వ మదేభగామినీ. 22

ఉ. వద్దనుమింక నెమ్మదిని వారిజనేత్రకు చింత తానునా
పద్దను కష్టముల్జరిగి పాయెను పాయమి కేలనాకుదా

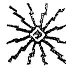
ముద్దనునాకు నీవయినికె మోహాముమించెను కూర్మినీపయి
న్నద్దనుపోయిరమ్మి కనుకకంజదళాభ విశాలలోచనీ. 23

ఈపల్కులు నాపల్కులుగాజెప్పి కప్పురగంధికి కంతుసంతాపంబు కొంతయైన శాంతిబఱుపుము. శుభమ్మున బోయిరమ్ము.

(అనితనపటంబొసంగిన)

(అందరు నిష్క్రమింతురు)

చతుర్థాంకము సంపూర్ణము.

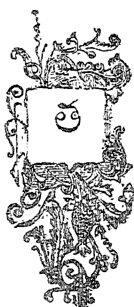

శ్రీచెన్నకేశవసహాయము.

మిత్రవిందాపరిణయనాటకము.

పంచమాంకము.

(మిత్రవింద, కీరవాణీ, ప్రముఖులు ప్రవేశింతురు)

తల్లి మిత్రవిందా! నమస్కరించుచున్నదాన.

మి—నీకు శుభంబగును గాక. (అని సుందరమగు పటంబు ముందర బెట్టిన పటంబు చక్కగా కనుంగొని ముద్దు పెట్టుకొని)

అక్కా! నీయొక్క భక్తిశ్రద్ధానురాగప్రియంబులకే నెంతని సంతోషింతునే. నావరబోధనంబు దొంగిలించిన దొంగను నేత్రరంగున పట్టితెచ్చితివే. నీవంటిదాసీలుండ నేలికసానుల కొక్కకొఱంతయైనసుందునా! దీనికి ప్రత్యుపకారంబే నేమియొసంగెద. రమ్మా. ఒక్కబిగి కౌగిలిచ్చెద. చారువేణీ కీరవాణీ! (అని మోహావేశముఖియై పటంబుచూపుచు)

మి—సీ. ఈతడే మరుబారికోరుగనినస్నేరి
మోవిపానకమానుకోముద్దులాడు
ఈతడే బిగికౌగిలిమ్మని ననులాగి
చెక్కిలిగొరికినకోచెలిమికాడు
ఈతడే కుచపాళికనెలమితోడవిరాళి
జేదోయిముట్టినకోచిన్నవాడు
ఈతడే తొడలంటికోయింపుతోడననంటి
కంబంబులనిజానికోగన్నవాడు

గీ. ఈతఁడే నన్ను వలపించి హితవు నించి
మనసు గరఁగించి మెఱసిన మాయ కాఁడు
ఈతఁడే నన్ను గని చాల యిచ్చ మెచ్చి
హర్ష మొనరించి పోయిన యందకాఁడు. 1
క. ఎప్పుడు వచ్చెద ననుచును
జెప్పను నీతోడ నాఁడు చెప్పవు సుమ్మా
శ్రీ—క. ఇప్పుడు శుభమే నమ్మా
తప్పక వచ్చును గదమ్మ తథ్యము గొమ్మా. 2
మి—సీ. మెచ్చెనా నను మన సిచ్చెనా నీతోడ
గలసి మాట్లాడగా కంతుమూర్తి
చూచెనా పటము చే వీచెనా నినుఁ గూరు
చుండఁగా దానవఖండనుండు
కప్పెనా కూరిమి చెప్పెనా ముందటి
ముచ్చటలేమైన మునినుతుండు
పట్టెనా వంకంబు కట్టెనా కంకణం
బెలమి వచ్చెద నన్న యిందుముఖుఁడు
గీ. ఒంటరిగ నీకు దారికెనా యింటిలోన
చేడెలెవ్వరు నినుఁ గాచి చూడకుండ
తోచెనా నిక్క మందు నాధుండు వల్కు
పల్కులన్నియు విరిబోణి పద్మపాణి. 3
అక్కా! రేపులే దెల్లుండి యెకదా స్వయంవరంబు ప్రవర్తిల్లు
ట, యికనమ్మకమ్ముగా నొక్క కూర్కు పోయెద.
(అని అందరు పరిక్రమించిరి.)
రంగము-అవంతీపురము—గొప్ప అద్దాలమేడ.
(కృష్ణసాత్యకి దుర్యోధన ప్రభృతిరాజులు ప్రవేశింతురు.)
(అనర్ఘ్యరత్న వస్త్రభూషణ మాల్యానులేపనసంయుక్తఁజేసి
నవీన మోహినీదేవి లీల ప్రకాశించు మిత్రవింద చేతికి నొక్క కాంచనపు

ష్పమాలనిచ్చి మదనమాల కీరవాణులిరువంకలనలంకరించి స్వయం వరంబున కలుదెంచిన రాజమండలి కనతిదూరంబున నిలిపిన చక్రధ రుం డక్కుమారిఁజూచి పుష్పశరప్రేరితుండై కోరమీసంబులు వ డవేయుచు)

కృ-సీ. ఇదిమింటిపైనుండి ♦ యెందుకో తెగిపడ్డ
తొలకరిమెరుపులో ♦ తునకయేమొ
యిదిపూలవిల్తుడిం ♦ పొదవ భార్యకునయి
కలిగిపోసినపైడి ♦ కడ్డియేమొ
యిదినలకూబరుం ♦ డెలమిరంభనుమాని
మరలఁగైకొన్న య ♦ ప్సరసయేమొ
యిదివసంతుఁడుతన ♦ యేలికకంపుగా
బంపినచామంతి ♦ బంతియేమొ
గీ. యిదిజయంతుఁడు ప్రియమెద ♦ పొదలపెంచి
యల్కవ్రేదమువిడిచినరా ♦ చిల్కయేమొ
యిదిఖచరులెల్లముదముల ♦ పొదలిపొదలి
తెరసడల్చినమోహినీ ♦ దేవియేమొ. 4

(ఇవ్విధంబున నవ్వనజలోచనుం డతీత మోహావేశ సంచలిత సర్వశరీరుండై, యాసుందరాంగి నజ్ఞానాంతికంబుగా కన్నులారఁజూచి)

సీ. వలబడ్డజక్కవ ♦ ల్వొలెనున్నపిచాన
పైటలోపలనున్న ♦ పాలయిండ్లు
నిండుచందురులోని ♦ నెరికప్పచందమీ
యెలనాగమోముపై ♦ నెలయుబొట్టు
పెనుతాచుపడగవి ♦ ప్పినరీతిదీపి కీ
జెడమీఁదఁగన్పడు ♦ బెడగుసొమ్ము
మరుఁదువిందులు రెండు ♦ మఱియెక్కిడినగతి
పొలుచునీలేమ క ♦ న్బొమలవంక

గీ. తమ్మిపై వ్రాలు తుమ్మెద దండుపగిది
నింతిమొగమున జేలాడు కుంతలములు
రతికరస్థమహాముకురద్వయంబు
భాతి చెలిచెక్కులందుఁ గన్పడు మెఱుగులు. 5

(ఇట్లు తనమనంబున బెనంగొను మోహాతిరేకంబున బొగడుచున్న నింతలో నాసుందరి మందమందయానంబున సుందరీమణులకై దండలుగొని రాజలోకంబును గ్రేగంటంజూచుచు తదీయ రూప యౌవన విలాసంబులం దృణీకరించుచు కీరవాణి మదనమాలల మొగంబుల్గనుంగొని)

మ—చ. ఎవరెవరీమహీశ్వరు లహీనపరాక్రమశాలులై మహో
త్సవమున నీసభారుచిర సౌధము నిండినవార లిప్పుడో
కువలయనేత్రలార! మదకుంజరసద్గతులార! మిమ్ము నే
సవినయవృత్తిఁ గోరితిని చక్కఁగఁ దెల్పుఁడి దెల్యనాకొగిన్. 6

(అనిన నాసుందరీమణు లానందంబున)

కీ—సీ. ఈనృపశేఖరుం డిభపురీశ్వరుఁడైన
దుర్యోధనుండు నిస్తులయశుండు
ఈరాజకుమారకుం డితనిసోదరుండు దు
శ్శాసనుం డాశ్రితశాసనుండు
ఈసుకుమారకుం డీనృపపుత్రుండు
లక్షణచరితుండు లక్షణుండు
ఈయినతేజుండ హీనవిక్రముఁడైన
కర్ణుండు సద్గుణోదీర్ణకుండు.
గీ. ఇతడు మాళవదేశంబు నేలువాడు
ఈమహీశుడు కోసలభూమివరుడు
ఈధరాపతి కాశీశుఁ డిభబలుండు
ఇతడు సాల్వరసావరుం డిందువదన. 7

కీ—సీ. సద్గుణంబులపేటి శతకోటిమన్మథ
సుందరుండితఁడుకృష్ణుండు బాల
హాలధరుండీహరి యన్నమహాబలుం
డీమేటిబలరాముఁ డిందువదన
యీశూరుఁడారుక్మి ణీశునితమ్ముండు
సాత్యకియనువాఁడు సామజగతి
కంసునిమిత్రుఁడు త్కటవిక్రమాఢ్యుఁడీ
కృతవర్మయనునోపు కీరవాణి
గీ. వీరుకేకయరాజులు విబుధహితులు
వీరుసృంజయభూపతుల్ వీరవరులు
వీరుకర్ణాటకేశులు విజయయుతులు
వీరుమత్స్యేశసావరుల్ సారసాక్షి. ౮

(అనిపేర్వేర జూపించిన కొమ్మనిమ్మళముగాచూచి తనకంటికి దంటయైనవాని నొక్కరునైననగానక క్రొత్తచిత్తజునివలెపొంచుచున్న వెన్నునిచూచుచున్నయెడ కృష్ణుండుపట్టరాని మోహంబున యాడిట్టు రిన్గవయదలచి యాత్మగతంబున)

కృ—ఆహా చక్కెరచవులధిక్కరించగల యీటక్కులాడి కమ్మనివా తెరనొక్కసారియైన జుఱుక్కుననొక్కి యందుసందులేక తొరుతేనె లజాలునుగ్రోలి చప్పరించనియుప్పులుగాకి నాలుకనాలుకా! వహవ్వా! మెఱుంగుటద్దంబులం దురంగలించు యీకురంగలోచని గండస్థలంబులు కొండొకసేపు నిండువేడుకతో ముద్దుపెట్టని గద్దరీడు పెదవులు పెదవులా! అబ్బురంపు జక్కవగిబ్బలనుబ్బరంబును దెబ్బనబడద్రోయునీబిబ్బోకవతి సిబ్బెంపు గబ్బిగుబ్బల దెబ్బలబడి నిబ్బరించనివాని వక్షమ్ము వక్షమ్మా! షహబాస్ తొగలతెగల వగలనగలచేసి బిగి నెగడుచందురుని యందంబు పసందుసేయుని యీమందయాన సుందరాననంబు చెన్నుమీర కన్నులార జూడలేని కోడెకాని లోచనంబులు లోచనంబులా! బళా! రంగారు బంగారుతీగెల సింగార

మెంతని బడాయించ బడాయిగల యీనాతి చేతులు చేతో హ్లాదంబుతో చేతితోఁబట్టుకొని గట్టిగామాటలాడని మేటి కరంబులు కరంబులా! అరే! బెళుకువాలుగల తళుకుల కులుకుగలుగ జెలగునీ కోపనచాపలంబులకు చూపులను నోపికతో నిలువలేనివాని ధైర్యంబు ధైర్యంబా! అబ్బబ్బా! గోచరంబైన మోచాస్తంభంబుల నీచంబులు చేయు నీకర్ణాంతాయత లోచని యూరువులారని మోహంబున తేరి చూచి మచ్చికచే మెచ్చనివాని మానసంబు మానసంబా! నేనెవ్విధంబున నైన నీజవ్వనికొరకై యీవసుధావరులతో తప్పులాడియైన దక్కించుకొననైతినేని సేనుకృష్ణుండనా! పోషితజిష్ణుండనా! (అనవసరంబున నమ్మగువ నగుమొగంబుతో రెండుమూడడుగులిడినచో దుశ్శాసన పుత్రుండగు లక్ష్మణుండు చూచి మదనపీడితుండై యాత్మగతంబున.)

ల—ఉ. ఇచ్చెదనాకటంచుమును♦నింపుదలిర్పగవిందరాజవా
ఱచ్చెనిదేమిహేతువకొ♦కొమ్మకునేడుస్వయంవరమ్ముతా
నిచ్చదలిర్పనేర్పరిచె♦నీవిధమెల్లనుచిత్రమయ్యెహా!
యిచ్చపలాశినన్నువిడి♦యెచ్చటికోజనబూనెచూడగన్. 9

సీ. ఈనారివాతెఱ♦పానకంబౌనని
నాల్కగాదదిమోవి♦పల్కగాని
యీచానచెక్కులు♦యాచించినొక్కని
పండ్లుకావవిరాతి♦గుండ్లుగాని
యీచెల్వపయ్యెద♦లోచెయ్యిబెట్టని
కరముగాదదిదుఃఖ♦కరముగాని
యీసోమముఖిమేని♦వాసనల్గాంచని
ముక్కుగాదదికొండ♦నక్కుగాని

గీ. యొలమితోదీనిసోయగ♦మెన్ననట్టి
నోరుగాదదియొకపట్లు♦కారుగాని

కోడెతనమునదీనితోఁ గూడనట్టి
చెలువుగాదది యొకకొండఁ జెఱువగాని.

(అని తనమనంబున) నేను నూరక చూచుచున్న నీజోటిదాటి సూటిగా యేసీటుగాని చెట్టబట్టునోగాన దీనిపోనీకపట్టెద. (అని కొంతసేపూరకుండి) ఇందరిలో నీసుందరాంగి న్బట్టిననేమిహాని బూనునో! పట్టిననాపట్టులో నీదిట్టరినిలుచునో నిలువదో! నిలవక పెనుగులాడినచో చేడెకుచాలదని కోడెకాండ్రేమైన నవ్వుదురేమో అని యుల్లంబెల్ల తల్లడిల్ల కొంతవడికి ధైర్యంబు దెచ్చుకొని) కానిమ్ము చూచుకొంద మిక్కడ మావాండ్రందరుండ నడ్డగించువారెవ్వరని దిగ్గున లేచి కరవాలంబు ఝుళిపించుచు త్రోవకడ్డంబై.

19 పురాణభూషణం—ఆదితాళం

పోకుపోకిక్కడనిల్వవె బాలా। దాటి।
పోకడనీకెంతో మేలా॥ పో॥
నీకొరకెయూసించివచ్చియుంటి। నీదు।
సోకెల్లకన్నులఁగనుగొంటి। నీకు।
నాకనుదీటుగానున్నదంటి। యింత।
లోకిబాకుబీకినన్ను ఁడీకొనెమారుఁడు। దయ।
రాకయున్న-పువుకోలాల।
కాకలపాల్గాకయుందునె॥ పో॥

మి—ముట్టకుముట్టకు దూరముండు। నేను।
గట్టిగనుజూచినను మేనుమండు। నన్ను।
కట్టడిపను లెందుకు దాటిపోర। యింత।
మిట్టిపాటునీకునాయమౌర। రాచ।
పట్టివైతె యీపనినీకుమేర। యిక।
బెట్టుమట్టుబెట్టుకోక తట్టునతొలగుము। తొలగ।
నట్టయితే నాచిన్నన్న చేబట్టితె నీపెట్టవుదువు॥

ఉ—సుందరి బెదరించితె భయమాగను|పనిలే,
కుందునె యూరక వచ్చినాను|జగ|
త్సుందరి యిందుముఖి కౌగిలియ్యకున్న|మోద|
మొందూనె డెందము చెల్వాలమిన్న|నీకు|
సందనము సేతు సేయుమన్న|భేద|
మొందుకింత మందయాన సుందరుఁడగా నాకొఱ్ఱె|
లెందుకీనవిందను మాన మొందుకెనా చుందుచాన॥ పోకు॥

ఖ—రాజులునవ్విన సిగ్గులేదా|ఛీఛీ|
నీజన్మము నేలపాలుగాదా యెల్ల|రాజు|
రాజితతాజేపలిలక్ష్మీనార|సింహ|
రాయనేలు చొల్లేరుపురవిహార|హరి|
యైజెలగు జానకీశుని గోర|కల్ప|
భూజమగు మనన్ను బ్రోవదె జోకదలిర్ప|శత్రు|
రాజిచూడ నేగోరిన రాజునె నా రాజు జేసి॥ ముట్టు॥

ఓయి భ్రష్టప్రజ్ఞా! ఈస్వయంవర సభారంగంబున కట్టుపదలి నన్ను పట్టవచ్చెద వీరట్టునీకెట్టుపోను. నీవు రాచపట్టి వయినట్టు దోచకయున్న యది దూరముందుము. నీమానప్రాణంబులు దక్కించుకొనుము. (అని రాజలోకంబు వీక్షించి ప్రకాశముగా) ధరాధర తల్లజాలారా! యీయల్లరి మీయెల్లరి యుల్లంబులకు సమ్మతంబే కదా. (అనునంతలో ననువిందుండు మహారోష భీషణాకారంబుతో వచ్చి వరలోని కరవాలంబు కలుక్కున దూసి చెల్లెలిని బిరిందికిన్ద్రోచుకొని వానినెదిరించి భీకరముగా రౌద్రరసముతో.)

శా. ఎట్లోయిప్పటిపల్కుపల్కితి దెయో హేతిన్ నైగన్వ్రేతు నీ
పట్లా మాముకు రాస్యబట్టెదువ హా వ్యాయీ మహారాజుల
న్వ్రట్టన్బెట్టి పుశీర్ష భాగమున గర్వంబెక్కె నాకుజ్జనీ
కట్టల్లా గవుమాస భాస్థలమున న్గాఱున్న సేపేటికిన్.

అ. కన్యక స్వేచ్ఛగా నందఱిజూచి తనకంటికెవ్వఁడిష్టమై తోచునో వానినివరించుటయె స్వయంవరము. దానియర్థం బొక్కింతయైన నెఱుంగని నీవొక్క రాజపుత్రుడవా! ఛీఛీ! నీమొగంబు చూచుట పాతకంబునకు హేతువు. ఇట్టినిన్ను గెంటించుటయె మేలు. నీవంటి తుచ్ఛభూభుజ కుమారులీ సభలోనున్నను బుద్ధిగలిగి వర్తింతురు గాక. లెమ్ము. (అనెడిమాటలు కర్ణంబుల కశనిఘాతంబులై కోప దుశ్శాసనుం డాగ్రహోద్వృత్తచిత్తుండై గద్దియపైనుండి దిగ్గునలేచి కరవాలంబు ఝళిపించుచు)

దు-శా. ఔరా దుర్మతి మత్కుమారకుని సాహంకారతన్దూఱెదా
నీరాజత్వము మాపయిన్నెఱపెదే నిర్భాగ్య నీవెంతనీ
శౌర్యంబెంత బలంబదెంత కుమతీ బిట్టల్కపుట్టించితిం
కేరితిన్పృథుకంగజూచెదవు నీకీవేళతోమూడెనే. 12

మ. సకలోర్వీతలనాథమస్తకలసజ్జాంబూనదంచత్కిరీ
టకనద్రత్నమణిప్రభాపటలిచేకడంబైనపాదంబులీ
య్యకలంకాత్ముని పెద్దతండ్రికిక దాకయ్యాయోగ్యతల్దూరచే
సికటా! పిల్లనిధిక్కరించెదవె ఛీఛీ పాపయజ్ఞానసా. 13

ఓరీ! మత్తదిత్త! చతురుదధివలయితభూచక్రస్థిత రాజాధిరాజమకుటమణి ప్రభావిరాజమాన చరణద్వయుండగు దుర్యోధన చక్రవర్తి సోదరపుత్రుండనై వెలంగుచు రంగత్ప్రతాపుండగు నీలక్ష్మణ కుమారుండీయంబుజాక్షిని నడ్డగించుటయొక్క లెక్కా! యికమాట ధిక్కరించి మాటాడితివేని నీచెక్కుముక్కు కరుక్కున గోసివేసెద. హీనశౌర్యా (అని మీఁదికురుకును, అంతలో కృష్ణప్రేరితుండై కృతవర్మ పుస్తుమీసంబులు నిస్తుగా దువ్వుచు పలుకయు వాలుంగొని గద్దియపైనుంచి గబక్కునదూకి దుశ్శాసనునదిసి)

కృత-శా. ఓయీ కౌరవరాజసోదరమదీయోద్యోగ మీక్షించి తే
స్ఫాయచ్ఛౌర్యముగల్గెనేని యిదెనాకైపైరమ్ము కాసేవుచే

చేయఁజూచెద నీతనిన్ద్రౌపదగాఁచిత్రంబె నీపుత్రకుం
డీయోషామణిఁ బట్టనాయమగునే యీభూమిభృత్సత్సభన్. 14

బాగుబాగు స్వయంవరసమయ సభామధ్యంబున న్యాయ విచక్షణం బిసుమంతయైనలేక హరిమధ్యం బట్టిన నీపట్టికి తండ్రిననిచెప్పుకొని యుప్పరంబగల నార్చుచున్న నీగొప్పతనంబునకు నేను సిగ్గుపడుచున్నవాఁడ నిఁక యూరక కూరుచుండుము. శ్రీదేవినాతో వృథావాదంబులేక తారసిల్లుము. (అని నెయ్యిపోసిన భగ్గుభగ్గున మండిపడు అగ్గికి తగ్గిన కోపంబుచే కరవాలంబు ఝుళిపించుచు దుశ్శాసనుండు సమరోన్ముఖుండై మహారౌద్రరసంబు చిందులుగాఁ)

దు—మ. ప్రతివర్షంబున మాకు కప్పములు శుంభద్భక్తి నర్పించు వీ
డతిగర్వంబున మాటలాడవిని యీవీపట్టిపాలార్తునే
కుతలంబందొకఁడైననాకు నెదురై కోల్పోక ప్రాణంబులు
ద్ధతిజీవించెనె రమ్ము రమ్మిక నీదర్పంబొగిం జూచెదన్. 15

ఓరీ! శుంఠప్రతాప! నీకంఠంబు మత్కరవాలధారచే తీరుత్తికుగా తరిగి ఘోరంబగు నీకబంధంబటు నిటు కావుకావుమని వాపోవు కాకగృధ్రంబు లనేకవిధంబుల గొనియాడ విందుపెట్టెద. ఎట్టకే నిఁకిఁ బోక డిట్టవై రమ్ము. క్రొవ్వియెవ్వరైన వెరుంగక చివ్వకున్నారసి ల్లైదవ! వీండ్లందఱుంజూడ నీకండ్లకావరంబు కొంచెములో దించెద. భోజకులపాంస! (అనునంతకు దుర్దాంత కల్పాంత కాకారుండై మేనువెంచి పండ్లుపటపట కొఱుకుచు దుశ్శాసనున్గని యనేకవిధంబులకరవాసి విక్షేపణంబు సేయుచు)

ఉ. మెత్కృణమొక్క వేళఁ బిసమానిసి నల్పిన రీతి నిన్ను నే
నుత్కటకీర్తిబట్టినగళంబు ప్రుప్పగనల్చెద నెవ్వరడ్డమై
మత్కరవాలధారకు సమానగతిన్గరమిచ్చువారు ఛీ
సత్కులసూతివై యిటుపొసంగని కూతలు కూయుజెల్లునే. 16

రాజరాజసోదరుండవయి రాజలోకంబు ఛీయన చేయరాని పనులు చేయుచు కూయరానికూతలు కూయుచు కులపాంసుండవయి

పుట్టితివేడిసీ గట్టితనంబు చూపించుము అని మీదికిలంఘించి శిరోజం-
బులు పట్టబోవునెడ కర్ణుండడ్డమై కరవాలంబెత్తి సాముసేయుచు)

క—చ॰ నిలునిలు మోరినిన్ను చన•నిత్తునె మాయయువరాజుపై కిదో
ర్బలముననన్ను దాకిమద•పారవిజృంభణశక్తి గోర్చిన
న్నలుగు భవత్ప్రతాపము కు•గర్వమునంతటిదాక నిన్ను నే
గెలుతునె శూరుడంచునిటు•బెట్టుముని మ్ముఖమింక దుర్మతీ. 17

(అని గర్వంబులాడుచు దుశ్శాసనలక్ష్మణ సహితుండై కృత
వర్మ న్నట్టి కట్టప్రయత్నించు రాధాపుత్రు దుష్ప్రయత్నంబు గనుం
గొని సాత్యకి గదాదండంబు కేలన్గొని గద్దియపైనుండి దిగ్గనురికి హే
తివ్రాతంబుతో గల వీతిహోత్రునకు సాటియైన కర్ణునకడ్డంబై)

సా—మ॰ చెడుగా నీమొగమిట్లు ద్రిప్పిగను దా•సీపుత్ర యో కర్ణ! యి
య్యెడ నేనున్న దెఱుంగవ్రాకములక•య్యేన్వోలు పెన్గ్రుడ్డిబ
ల్వాడిమ ద్బాహువునందు గ్రైడిగద•న్వీరుండనై తేనిని
ప్పుడాగిన్దాపలచేత బట్టిజనము•ల్వాలొప్పందగా ద్రిప్పవే. 18

అరేసూతసూతి! దుర్జనవ్రాత! ఘాతుకుండై జెలంగురంగత్త
తంగ పుంగవతురంగునకు సోదరుండనై యవక్రపరాక్రమసంతోషిత
శత్రుండై విజయుండనిపేరుజెందిన పాండవమధ్యమునకు ప్రియశిష్యుం
డనై యున్న నన్నుదాకినీశక్తి ప్రకాశింపజేయుము. నేనుండిభోజపతి
న్వారింతునే! రమ్ము. లేనిచో యుద్ధస్థానంబునందు నిమ్మళమ్ముగా
కూర్చుండుము. ఖండిత ప్రతాప! (అనుమాటలు చెవులకు ముల్లు
కులై దోపసాత్యకిముఖుడై)

క—కం॰ గొల్లడపాలును పెరుగును
చల్లమ్ముక బ్రతుకకింత•సాహసమేలా
బల్లిదులగు రాజన్యుల
నల్లంబగలించి బ్రతికి•యుండువె చెనటీ. 19

(అనుమాట లశనిఘాతంబులై కర్ణరంధ్రంబులన్నడిన సాత్యకి
గదసారించుచు)

20 కమాచి—ఆదితాళము.

సాత్యకి—రారపోరుదమిప్పుడు పాపిష్ఠకర్మతి॥ రారపోరు॥
కౌరవేంద్రుడేరికోరి నినువరశూరుడనుచు
గౌరవింపబ్రతికెదు॥ రార॥

క—పోరునాకొక్క వెండ్లిగా-వీరవరులుడాసిన॥ పోరు॥
వారివీరివలెనన్ను జూచితో-కౌరసిల్లునీదర్పముగనియెద॥ పో॥

సా—ఎంతరనీదుబలము-వివరించిచూడ॥ నెంత॥
వింతగనాగదవ్రేటుననీశిర-మింతింతలుగానిప్పుడుచేసెద॥ రా॥

క—ఆడదియైనగానదు-నీమాటలకెదభయ॥ మాండ॥
వాడిగలుగుకరవాలమెత్తితిని-చూడుమిదిగో
నడిమాడునవ్రేసెద పోర॥

సా—గద్దరిమాటలేలర-చూచికొనుమునీయుశి గద్దరి॥
గ్రద్దననీపిడిగ్రుద్దునగుద్దినదద్దరిల్లుచునుధరపైగూలవె రార॥

క— ఇలనుచోళ్లేరుపురిని-వెలసినసౌధంబున యిలను॥
చెలగుచుతాడేపలిలక్ష్మీనరసింహరాయ
వరదుడైనవెరతునె పోరు॥

(అనియిట్లిద్దరన్యోన్యజయకాంక్షులన్యోరాడుటకై నిశితకాక్షే యవిక్షేవణరిబులు సేయుచుందురు)

(వ్యాసమహాఋషి ప్రవేశము)

వ్యా—ఓహోహో! యాదవకౌరవవీరులారా! యికమీమీ తెగువలు చాలించుడు. నామాటలువిని శాంతింపుడు (అనువాక్యంబు లందరి కర్ణరంధ్రంబులన్పడి తమతమకైదువులువదలి యమ్మహానుభావునకు మ్రొక్కుదురు (అంతవ్యాసుండుకృష్ణునిన్గని) త్రిజగద్రక్షా! దుష్టజనశిక్షా! పుండరీకాక్షా! కృష్ణా! పోషితకృష్ణా! నీవుండియేనా వీరినీపనుల చేయించుట? భవన్మాయాంధకారకూపంబున నబడివెడలు మార్గంబు శంకరపంకజాసనుల కుందరంబె మహానుభావా! రక్షింపుము రక్షింపుము.

(అనిరాజలోకంబు నిరీక్షించి)

ఉ. ఏతపనీయచేలుఁడుమహేశ్వరసన్నుతుఁడేయదూత్తముం
డేతరణిప్రభామకుటుఁడేనవనీరదచారువిగ్రహుం
డేతులశీవిభూషణుఁడేసుమసాయకకోటిసుందరుం
డాతఁడెశేషుఁడుండువరుఁడై తగునీముకురాస్యకిప్పుడున్.

కానమీరందరానందనందనున కీసుందరిసుందరియై పెంపొందుటకు డెందంబుల నానందింపుఁడు ఇదిబృందారక సందోహంబునకును శంకరవాణీవశంకరులకును హితవై యున్న దిందు కెందును సందియంబు లేదు. (అనునెడమిత్రవింద వధూటికామణి డాసి వ్యాసునకు మ్రొక్కును, ఆసుందరి యందంబుచూచి పారాశరపుత్రుండు నవ్వుకొనుచు)

వ్యా-ఉ. జవ్వనినీదుపాయమునకుఁజక్కదనంబునకునీదురీవికిన్
నవ్వుమొగంబునన్వృషిసనాగరికంబునకుమెచ్చినాఁడనీ
కెవ్వనియందుఁగోర్కెజనియించెనోనిర్భయమొప్పనేఁగినీ
వవ్వరశౌర్యుకంఠమునఁహాయిగనేయుముపుష్పమాలికన్. 21

(అనిన సంతోషిత స్వాంతయైచేతులుజోడించి)

మి-సీ. ఎవ్వాఁడమఱ్రొత్తఁబువ్వులుకాదునా
గొల్లపిల్లలవయిఁపెల్లగొనియె
నెవ్వాఁడువరశౌర్యుఁమెనయుగానామేన
మామకుపట్టియైమలయుచుండె
నెవ్వాఁడుసోయగంబింపారజనుదెంచి
కలలోననన్మోహకలితఁజేసె
నెవ్వాఁడుబలిమిచేనెల్లదుష్టులఁజంపి
దృఢశక్తితోడసత్కీర్తిగాంచె
గీ. నట్టికౌస్తుభమణిహారుఁనవసుధీరు
జిష్ణుసన్నుతునుగుణరోచిష్ణుకృష్ణు

శోరియున్న దినాంమదికిగుణవిధాన
దయాగమంగొనుమికపోయిదండవేతు. 22

(అని నమస్కరించి నిలచియున్న చేడెన్గాంచి)

వ్యా. శీఘ్రమేవ మనోవాంఛాఫలసిద్ధిరస్తు. సుందరీ! యాలస్యం బెందుకు నీయిష్టమ్ముకానిమ్ము. (అనిన చెలులిరుగడలనడవ మందమందయానంబుల నరిగి కరంబున న్వేలుంగు కాంచనమాలిక హరికంఠంబున వేసి తలవంచుకొని నిలచియుండును.)

(అందరు నిష్క్రమింతురు)

రంగము—వివాహమంటపము.

(గర్గమహాముని విందానువిందులు కృష్ణసాత్యకి బలరామ కృతవర్మలు మిత్రవిందా మదనమాల కీరవాణులు విధ్యుక్తప్రకారంబున కల్యాణంబొనర్చి సోదరీమణియైన మిత్రవిందను కృష్ణునకొసంగి విందానువిందులు చేతులుజోడించి)

విం—సీ. నిరుపమవిస్ఫురత్సరసిజాయతనేత్ర
భైష్మీకళత్రశుంభచ్చరిత్ర
పృథుసురభీయుత బృందాటవీలోల
పాలితామరజాల నీలనీల
ఘనరుచిజితమూర్త్యా కౌస్తుభాంచితహార
నవనీతచోర దానవవిదార
సుందరతిలకసంశోభితసులలాట
మానితఖగఘోట మణికిరీట

గీ. రత్నకుండలయుత కర్ణరమ్యవర్ణ
సూరిసందోహమందారశౌరహార
విజయవందిత గోవింద విశ్వతుంద
కేశవాచ్యుత సత్కీర్తి కృష్ణమూర్తి. 23

చ. పొలుపుగ మేనమామకును పుత్రుడ నేనిటు లుండమానిమీ
చెలియలికి స్వయంవరముశేయుటతప్పని యెంచబోకుడా

ఖలుడు సుయోధనుండు మముఁగారియబెట్టు నటంచుయుక్తిపెం
పలరగ జేసినారము సుధాధరమిమ్మె వరించునంచొగిన్. 24

(అని జాంబూనదాంబరాభరణ గజతురగస్యందన భటనటవిటగాయక పరిహాసక దాస దాసీలనరణంబొసంగి సాగనంపిన అందరు నిష్క్రమింతురు)

మంగళహారతి. రాగం. నాదనామక్రియ-ఆదితాళము.

మంగళమిహాశౌరి|లోక|మంగళదాయక మంగళవిగ్రహా|| మంగ||
రంగాపతంగతురంగపోషితఘ-రంగా సద్గుళఫాల|
మద|భృంగాచికురజాలా|బుధ|సంగక్షేమచేలా,
రణరంగరిపువిఫాల| యంగజాంగభంగలోల|| మంగ||
రామానిర్జితభృగురామా|శ్రీకృష్ణబలరామా రాధికాజార|
పరభీమా కంసవిదారా|రవి|ధామాకౌస్తుభహారా|
గోపి|కాముఖపద్మసూర| కామకామశ్యామాకార|| మంగ||
నందగోపాలకనందన సనకాసనందనహృదయతోష|
పరి|మండితభక్తదోష|జన| వందితచారుభూష|
కవి|మందారనరకశోషా, మందమందసుందరభాషా|| మంగ||
నరతాడెవలిలక్ష్మి నరసింహారాయేడ్య నరసఖమందహాస|
చొల్లేరు|పురభవ్యహర్మ్యవాసా|జానకి|వరనిత్యసత్యోల్లాస|
చాంపేయ|వరపుష్పదివ్యనాసా|మురహారశరనిధిత్రాసా|| మంగ||

మంగళహారతి. సురటరాగము-ఆదితాళము.

హారతులివ్వగరారెలక్ష్మి నారాయణహరికి|
సమాశ్రయ|వారణరిపుహరికి||
మహాభయ| కారణాభపతరికి|
శిరోరుహా|వారవినీలవిదారితబంభర|
నారులార సుకుమారులార|శుభ|| హార||
తొగలమగనిజిగి దెగడెడునగు మొగముగలుగు ద్వారసుండి|
తనంతట| నెగడు నెపుడుధండి|

శివాహుల। మిగిలెరిపుల చెండి। మహాత్ముఁడు।
ఖగనాయకతురగ-గమనుఁడురుప।
న్నగఘనశయనుం-డగకరిసఖబలు॥ హరి॥
శరదాంతర్గతచంచలవలెనిరి। యురమునగలవాఁడు।
చెట్టునమకుటిభీషణనాడు। పీతాం।బరముఁదాల్చినాఁడు
చూడుఁడు। తరళేందీవర-దళలోచనములు।
తరుణులారకుం-దరదనలార॥ హరి॥
పాటఁ బుగచొల్లెద్స్వరమునతోడే। పలికసత్కాలమణియై।
మహాబుధ। ఫలదసమగ్రణియై।సదామది।
ఖలనిరసనగుణియై।ముదంబున।జెలఁగుభక్తనరసింహరా-
ట్సదనరిలయుఁడైన హరినీలునకిప్పుడు॥ హరి॥

క. సాధారణవత్సరమున
పాదుగనాశ్వయుజశుద్ధసవరవిదియను సం
మోదమున మిత్రవింద సు
ధాధరినాటకము పూర్తిసేయుహరికృపచే. 25

ఫలశ్రుతి.

క. ఈనాటక మెవరైనను
మానుగఁజదివినఁబవిన్నఁగమతిఁవ్రాసినచో
మానితగతి చొల్లెదవు
రినాథుఁడు ప్రోచుచుండుసుకృపరంజిల్లన్. 26

గద్యం.

ఇది శ్రీ మాచెర్ల చెన్నకేశవా క్షీణ కటాక్ష వీక్షణ ప్రవర్ధిత చతుర్విధ
కవితావిచిత్ర కాత్యాయనసూత్ర హరితసగోత్ర సూరపరాజగోత్ర
రోహిణీకళత్ర సీతారామమంత్రిపుత్ర సుకవిమిత్ర వేంకట
రమణ కవికందపత్ర ప్రణీతంబైన మిత్రవిందాపరి
ణయనాటకంబు సర్వంబు పంచమాంకంబు
సంపూర్ణము.

